VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Podnikání a právo

Mimosmluvní instituty užití autorského díla

Bakalářská práce

Autor: Lukáš Chum

Vedoucí práce: Ing. Tomáš Votava, M.A.

Rok vypracování: 2018

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci pojmenovanou *Mimosmluvní instituty užití autorského díla* vypracoval samostatně. Všechny citace jsem řádně v textu označil a použité zdroje uvedl v přiloženém seznamu pramenů a literatury.

……..……

V Praze dne 7. 12. 2018 Lukáš Chum

Poděkování:

Děkuji Ing. Tomáši Votavovi, M.A. za odborné vedení mé bakalářské práce, vstřícný přístup a za poskytnutí mnoha cenných rad a informací v průběhu vypracovávání této práce.

Obsah

ÚVOD **7**

1. AUTORSKÉ PRÁVO – ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA **10**

1.1 Zařazení autorského práva do systému 10

2. PRAMENY AUTORSKÉHO PRÁVA **12**

2.1 Prameny práva v České republice 12

2.2 Prameny práva v Evropské unii 13

2.3 Prameny práva v mezinárodním právu 14

3. ZÁKLADNÍ POJMOSLOVÍ V AUTORSKÉM PRÁVU **15**

3.1 Autor 15

3.2 Anonym a pseudonym 15

3.3 Spoluautoři 16

3.4 Autorské dílo 17

3.5 Osiřelá díla 19

4. OBSAH AUTORSKÉHO PRÁVA **20**

4.1 Osobnostní práva 20

4.2 Majetková práva 21

5. ZPŮSOBY UŽITÍ AUTORSKÉHO DÍLA **23**

5.1 Rozmnožování díla 23

5.2 Rozšiřování díla 24

5.3 Pronájem díla 24

5.4 Půjčování díla 24

5.5 Vystavování díla 25

5.6 Sdělování díla veřejnosti 25

6. SMLUVNÍ A MIMOSMLUVNÍ UŽITÍ AUTORSKÉHO DÍLA **26**

6.1 Smluvní užití autorského díla 26

6.2 Mimosmluvní užití autorského díla 28

7. MIMOSMLUVNÍ INSTITUTY UŽITÍ AUTORSKÉHO DÍLA **29**

7.1 Pojem a kategorizace 29

7.2 Volné dílo 30

7.3 Výjimky a omezení práva autorského 31

7.3.1 Tříkrokový test 32

7.3.2 Volná užití ... *33*
7.3.3 Zákonné licence ... *34*

8. JEDNOTLIVÉ ZÁKONNÉ LICENCE ... **35**

8.1 CITACE ... 35
8.2 UŽITÍ DÍLA UMÍSTĚNÉHO NA VEŘEJNÉM PROSTRANSTVÍ ... 37
8.3 ÚŘEDNÍ A ZPRAVODAJSKÁ LICENCE ... 38
8.4 NEPODSTATNÉ VEDLEJŠÍ UŽITÍ DÍLA ... 41
8.5 LICENCE PRO KARIKATURU A PARODII ... 42
8.6 OSTATNÍ ZÁKONNÉ LICENCE ... 43

9. APLIKACE TEORETICKÝCH POZNATKŮ VE ZPRAVODAJSKÉ PRAXI ... **46**

9.1 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI ... 46
9.2 BLIŽŠÍ PŘEDSTAVENÍ ŠETŘENÍ ... 47
9.3 MODELOVÁ SITUACE A STANOVENÍ HYPOTÉZ ... 47
9.4 PRÁVNÍ VÝKLAD MODELOVÉ SITUACE ... 48
9.5 PRAXE VERSUS PRÁVNÍ VÝKLAD ... 50
9.5.1 Redaktor č. 1 ... *50*
9.5.2 Redaktor č. 2 ... *51*
9.5.3 Redaktor č. 3 ... *51*
9.5.4 Redaktor č. 4 ... *51*
9.6 ANALÝZA ZÍSKANÝCH INFORMACÍ ... 52
9.7 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ ... 53

ZÁVĚR ... **55**

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ ... **57**

ODBORNÁ LITERATURA ... 57
Knižní publikace ... *57*
Odborné publikace ... *57*
Internetové publikace ... *58*
PRAMENY PRÁVA ... 58
Mezinárodní ... *58*
Unijní ... *58*
Vnitrostátní ... *59*

Seznam zkratek

AutZ	Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) v platném znění
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky
Úst	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
IS	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti
PR	„Public relations“, česky přeloženo „vztahy s veřejností“
WTO	Světová obchodní organizace

Úvod

Svoji bakalářskou práci jsem se rozhodl věnovat tématu autorských práv, přesněji řečeno mimosmluvním institutům užití autorského díla. Ač se tento samotný název práce může jevit na první pohled jako poměrně nesrozumitelné spojení několika slov, jedná se o oblast autorského práva, se kterou se většina lidí setkává na dennodenní bázi. Zjednodušeně lze říci, že jde o jednotlivé případy, na jejichž základě je možné užít dílo cizího autora, aniž bychom k tomu od něj museli získat oprávnění.

Takových případů existuje v autorském zákoně široké spektrum napříč různými oblastmi. Já jsem se rozhodl zaměřit moji bakalářskou práci v rámci tohoto tématu na jeho mnohem užší úsek, konkrétně na zpravodajství a zpravodajskou praxi. Rozhodl jsem se tak z důvodu toho, že se sám v novinářské sféře, jak v roli redaktora, tak i v roli fotografa, pohybuji. Toto téma je mi tedy blízké, protože se s autorským právem potýkám prakticky neustále. Zároveň vlastním a provozuji internetovou redakci specializovanou na sport. To považuji za druhé pozitivum vzhledem k zmiňovanému užšímu zaměření mé bakalářské práce, jelikož tuto problematiku znám i z druhé strany. Zde vidím i blízkou návaznost na obor mého studia, kterým je podnikání a právo, protože stále více osob pracujících v tomto prostředí není v pracovněprávním vztahu se svým zaměstnavatelem, nýbrž jsou nuceni pracovat jako osoby samostatně výdělečně činné na základě živnostenského oprávnění. Z toho důvodu je podnikání v tomto prostředí autorským právem protkané mnohem více než se na první pohled může zdát.

Důležitost znát svá autorská práva a povinnosti se u novinářů a dalších osob jakkoliv činných ve zpravodajství rapidně zvyšuje spolu s dalším a dalším vývojem moderních technologií a celosvětově veřejné sítě Internet. Dříve totiž nebylo tak snadné zasahovat do cizích autorských práv v této branži jako dnes, kdy je digitalizace a digitální zpřístupnění obsahu trendem aktuální doby. Na internetu, zejména na sociálních sítích, se díla šíří volně a velmi rychle a vytvářet jejich kopie, případně s nimi nějak dále nakládat, je díky moderním, poměrně lehce dostupným, technickým prostředkům jednoduché. Velmi snadno, ač někdy třeba nevědomky, se můžeme dopustit jednání, které autorský zákon zakazuje nebo naopak se může stát, že ne vždy víme, co nám dovoluje.

Přínos mé práce spatřuji zejména ve snaze rozšířit znalosti novinářů a dalších osob ve zpravodajství činných o užívání autorských děl bez nutnosti vstupovat s autorem díla

do smluvního licenčního vztahu. Mé zkoumání bude v tomto ohledu velmi užitečné zejména všem zmíněným osobám, jelikož k danému tématu prakticky neexistuje adekvátní literatura. V prostředí internetu lze sice najít různé články týkající se této problematiky, ale jejich věrohodnost je sporná i kvůli lišícím se názorům jejich autorů napříč různými zdroji. Kvalitní obecněji zaměřené literatury k mimosmluvním institutům užití autorského díla je možné, dle mého názoru, vyhledat dostatek, proto na ní stavím svojí práci a pečlivým zkoumáním se dostávám k zaměření na zpravodajství. Rozlišit mantinely, kdy je užití v mezích zákona a kdy už nikoliv, mi pomáhá řešení stanovených výzkumných otázek. K dosažení cíle mé práce napomáhá také následná aplikace získaných poznatků ve zpravodajské praxi. Přínos však tato práce nemá jen pro širokou novinářskou obec, ale také pro mě samotného, neboť nové vědomosti, jež dosud neznám, jsou využitelné v mé každodenní novinářské praxi.

Jako cíl mé práce jsem si stanovil zjistit, v jakých případech je možné užít autorské dílo bez souhlasu jeho autora se zaměřením na zpravodajství. Na základě stanoveného cíle vyvstává několik navazujících výzkumných otázek. Je možné vůbec užít autorské dílo bez souhlasu jeho autora? Pokud ano, za jakých podmínek? Je možné užít autorské dílo bez souhlasu jeho autora pro zpravodajské účely? V případě, že ano, rozlišují se nějaká omezení pro různým způsobem vyjádřená díla? Platí nějaké odlišné podmínky pro díla zveřejněná prostřednictvím celosvětové sítě Internet? Lze užít dílo bez souhlasu jeho autora k propagaci vlastní redakce? Jakou hudbu smím použít jako podkres videa pro zpravodajské účely? Může redaktor užít dílo bez souhlasu jeho autora k zhotovení humorné karikatury či parodie? Jsou renomovaní novináři dostatečně informováni o případech, kdy mohou užít autorské dílo bez souhlasu jeho autora?

Mezi použité metody jsem zahrnul metodu deskriptivní pro identifikaci právní úpravy mého tématu a metodu analýzy pro rozbor právních předpisů. Dále v případové studii, jejíž součástí je kvalitativní dotazníkové šetření, používám metodu aplikační pro aplikování teoretických poznatků ve zpravodajské praxi, metodu komparace pro rozlišení případů, ve kterých jde o porušení autorského práva či nikoliv a pro vyhodnocení dané situace a s ní souvisejících hypotéz metodu dedukce.

Má bakalářská práce je rozdělena na dvě části – na část teoretickou a část praktickou. V první, teoretické, části nejprve v úvodní kapitole charakterizuji autorské právo, poté uvádím jeho prameny jak vnitrostátní, tak mezinárodní a unijní. Následující kapitola je

určena specifikaci pojmů, které pravidelně používám v textu. Posléze se věnuji rozboru obsahu autorského práva, na nějž navazují jednotlivé způsoby užití díla. V další kapitole rozebírám smluvní a mimosmluvní užití autorského díla. Následuje zaměření na jednotlivé způsoby mimosmluvního užití díla a v závěrečné kapitole teoretické části se věnuji jednotlivým zákonným licencím, které jsou, dle mého názoru, rozhodující s ohledem na zpravodajství. Další existující zákonné licence v závěru kapitoly pouze zmiňuji, ale z důvodu rozsahu a zaměření práce se jim dál blíže nevěnuji. V druhé, praktické, části aplikuji poznatky z teoretické části. Tato část je přímo napojena na praxi. Řeším v ní mnou stanovený případ, vyhodnocuji zajímavosti z praxe od renomovaných českých novinářů a hypotézy související se stanoveným případem.

1. Autorské právo – základní charakteristika

Autorským právem rozumíme soubor právních norem, které upravují vztahy vznikající z literární, umělecké a vědecké tvorby děl a souhrn oprávnění autorů k těmto dílům.[1]

První náznaky autorského práva lze datovat již ve středověku, jeho mírný rozvoj započal v době vynalezení knihtisku v Evropě v roce 1445. V té době se však právo týkalo více vydavatelů než samotných autorů. Významnější rozvoj zaznamenalo autorské právo až s rozvojem kapitalismu. Počátkem 18. století přijetím autorského zákona v Anglii a posléze koncem 18. století také ve Spojených státech amerických.

Na českém území první zákonnou úpravu přinesl císařský patent v roce 1846, který chránil již více autora oproti vydavateli. Autorské právo se od té doby dále vyvíjelo v odrazu s aktuálním režimem až do současné podoby.[2]

V dnešní době je autorské právo nezbytnou součástí života, bez které bychom se neobešli.

1.1 Zařazení autorského práva do systému

Autorské právo zařazujeme do oblasti soukromého práva, jenž tvoří spolu s dalšími souvisejícími právy specifickou oblast systému práva označovanou souborně jako práva k duševnímu vlastnictví. Jedná se o práva k tzv. nehmotným statkům, které jako celek spadají do práva nehmotného.[3] Autorské právo obsahuje osobnostní a majetková práva, kterým se budu detailněji věnovat v následujících kapitolách.

Základním právním předpisem upravujícím oblast práva duševního vlastnictví v České republice je zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“ nebo „AutZ“). Aktuální podoba autorského zákona byla v roce 2000 vydána pod nátlakem kritiky orgánů Evropského společenství, jelikož předchozí zákon byl nedostatečný ve všech ohledech.[4]

[1] Dostupné z: http://autorske-pravo.info/pojem-autorskeho-prava/.
[2] BOHÁČEK, Martin a JAKL, Ladislav. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002, s. 48 a násl.
[3] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 4.
[4] BOHÁČEK, Martin a JAKL, Ladislav. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002, s. 49.

Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) podepsaná 14. července 1967 ve Stockholmu definuje ve svém druhém článku duševní vlastnictví jako právo autora k literárním, uměleckým a vědeckým dílům, k vynálezům a vědeckým objevům ze všech oblastí lidské činnosti, k průmyslovým vzorům a modelům. Úmluva neopomíná ani na právo na ochranu proti nekalé soutěži a na další práva, která se k této oblasti vztahují. Cílem této organizace je jak podporovat ochranu duševního vlastnictví v celém světě spoluprací mezi členskými státy a dalšími organizacemi, tak zajistit správní spolupráci mezi uniemi.[5]

Článek 34 usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky (dále jen „Listina“ nebo „LZPS“) stanovuje, že: *„práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem“*.

[5] Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 69/1975 Sb., o Úmluvě a zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, podepsané ve Stockholmu dne 14. července 1967.

2. Prameny autorského práva

2.1 Prameny práva v České republice

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (dále jen „Ústava“ nebo „Úst.“) a v předchozí kapitole zmíněná Listina jsou základními právními předpisy, na kterých je vystavěn celý právní řád. Proto je důležité je zmínit jako hlavní prameny také v oblasti autorského práva.

Základním pramenem autorského práva v ČR je autorský zákon. Tento právní předpis byl od svého vzniku již několikrát novelizován. Aktuálně poslední novela se stala účinnou v červenci roku 2017.

Dalším velmi významným pramenem je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „ObčZ“). Tento právní předpis se použije v případech, kdy autorský zákon neposkytuje právní úpravu dané věci. Jedná se zejména o úpravu licenčních smluv.

Autorské právo více či méně upravují ještě další vnitrostátní právní předpisy. Z nich bych seznamově uvedl například následující:

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 273/1993 Sb., o některých podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl, o změně a doplnění některých zákonů a některých dalších předpisů
- Zákon č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů
- Zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)
- Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů (zákon o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání)
- Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích
- Zákon č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších

zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochranných známkách)

- Zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví

2.2 Prameny práva v Evropské unii

Česká republika je od května roku 2004 členem EU, a proto musí, stejně jako ostatní členské státy, respektovat normy vydané EU a zasadit se o jejich přesnou a co nejrychlejší implementaci do vnitrostátního právního řádu. České autorské právo bylo při novelizacích v letech 2005 a 2006 významným způsobem změněno a harmonizováno s právem EU. Tyto změny postupně popisuji dále v práci. Harmonizace českého autorského práva s právem EU je však neustálý proces, kterým se transponují směrnice EU do českého právního řádu.

Níže zmiňuji některé směrnice, jež považuji za významné s ohledem na téma mé bakalářské práce:

- Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (dále jen „IS“ nebo „Informační směrnice“)
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/115/ES ze dne 12. prosince 2006 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících
- Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví

2.3 Prameny práva v mezinárodním právu

Česká republika musí rovněž respektovat i mezinárodní smlouvy, kterými je vázána. Je-li mezinárodní smlouva vyhlášena a Parlament dá souhlas k její ratifikaci, je mezinárodní smlouva součástí právního řádu České republiky. Takové mezinárodní smlouvy mají dokonce přednost před zákonem v případě, že mezinárodní smlouva stanoví něco jiného než zákon (viz čl. 10 Úst.).

Do českého autorského práva vstupují v souladu s tématem mé bakalářské práce například tyto mezinárodní dokumenty:

- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl (Vyhláška č. 19/1985 Sb.)
- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví - WIPO (Vyhláška č. 69/1975 Sb.)
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví - TRIPS (Sdělení č. 191/1995 Sb.)

3. Základní pojmosloví v autorském právu

3.1 Autor

V českém znění autorského práva je definice autora díla pojata poněkud odlišně od angloamerické koncepce.[6] Dle ustanovení § 5 AutZ je autorem díla pouze fyzická osoba, jež ono dílo s přispěním svých tvůrčích a duševních schopností skutečně vytvořila. Kdežto dle angloamerické koncepce může nabyvatelem autorského práva být i právnická osoba, tedy například obchodní společnost zaměstnávající či jakkoliv jinak zastřešující autora díla.

Autorem díla může v ČR být například redaktor, fotograf nebo kameraman, nikoliv však například redakce, s níž jsou tyto jmenované osoby v pracovněprávním vztahu. Redakci však může být svěřeno právo na výkon autorského práva.

Dále zákon upravuje i dílo souborné. Za autora v tomto případě považuje fyzickou osobu, která tvůrčím způsobem díla vybrala nebo uspořádala. Zároveň tím ale nejsou dotčena práva autorů jednotlivých děl.[7]

3.2 Anonym a pseudonym

Jedním ze základních osobních autorských práv je možnost autora se svobodně rozhodnout, zda zveřejní své dílo pod svým pravým jménem, anonymně nebo pod pseudonymem.

Pod anonymním zveřejněním rozumíme takové zveřejnění, kdy je dílo zveřejněno po dobrovolném rozhodnutí autora bez udání jeho jména, resp. u pseudonymního zveřejnění pod jeho krycím jménem či jiným označením. Prozradit pravé jméno takového autora proti jeho vůli je zapovězeno.[8]

Pro případy, kdy se autor díla anonymního nebo pseudonymního veřejně neprohlásí, figuruje v legislativě vyvratitelná právní domněnka, na jejímž základě zastupuje při výkonu a ochraně všech autorských práv k danému dílu osoba, jež dílo poprvé zpřístupnila veřejnosti. Tato osoba jedná vlastním jménem na účet autora díla. Oprávněna k takovému

[6] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 13.
[7] Viz § 5 odst. 2 AutZ.
[8] Viz § 7 odst. 1 AutZ.

jednání je prostřednictvím komisionářské smlouvy[9] nebo příkazní smlouvy[10].[11] Veřejné prohlášení autora není nezbytné, pokud veřejnosti je pravé jméno autora obecně známé.[12]

3.3 Spoluautoři

V případě, kdy se na tvorbě díla před jeho zveřejněním podílelo více osob, jedná se o dílo spoluautorů. Už z povahy věci je zřejmé, že minimální počet autorů jsou dva, horní hranice není stanovena. V takovém případě náleží všem autorům celé autorské právo k dílu společně a nerozdílně. Společně a nerozdílně znamená, že pokud bude chtít například třetí osoba dílo spoluautorů užít, potřebuje získat souhlas od všech spoluautorů, spoluautoři souhlas poskytují jednomyslně. Stejně tak jsou všichni spoluautoři oprávněni a povinni z právních jednání týkajících se díla společně a nerozdílně, například jsou povinni nést odpovědnost ze svého díla společně a nerozdílně. Spoluautorem se může stát i dědic, to znamená, že bude s dílem nakládat shodně jako ostatní spoluautoři.[13]

Důležité je, aby bylo dodrženo, že autoři na společném díle spolupracovali ještě před jeho dokončením, tedy před okamžikem jeho vzniku. Jakákoliv další tvůrčí činnost již po dokončení díla už nemůže být klasifikována jako spoluautorství daného díla, nýbrž by vedla například ke vzniku dodatku s povahou již samostatného díla.[14] Stejně tak důležité podotknout je, že každý autor sice může své dílo odlišit od ostatních spoluautorů, ale jednotlivé části díla spoluautorů nejsou schopny samostatné existence.

Spoluautorem se nemůže stát osoba, která k vytvoření díla poskytla pomoc nebo radu technického, administrativního nebo odborného charakteru nebo poskytla dokumentační nebo technický materiál, nebo dala k vytvoření díla podnět, což by v rámci tématu mé bakalářské práce mohl být například vedoucí oddělení redakce, který dá za úkol kolektivu více fotografů společně zdokumentovat určitou událost.[15]

V souvislosti s dílem spoluautorů se v legislativě objevuje nový pojem „nakládání s dílem“. Pod tím si můžeme představit jakékoliv jednání s dílem, jakož například jeho užití nebo další výkon majetkových a osobnostních práv. Bez ohledu na velikost tvůrčích

[9] Upravena v § 2455 ObčZ.
[10] Upravena v § 2430 ObčZ.
[11] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 16.
[12] Dostupné z: http://autorske-pravo.info/autorstvi/
[13] Viz § 8 odst. 1 AutZ.
[14] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 18.
[15] Viz § 8 odst. 2 AutZ.

příspěvků jednotlivých autorů je nezbytný souhlas všech spoluautorů, aby mohli s dílem jakkoliv nakládat. V případě, že by jeden ze spoluautorů chtěl bez závažnějšího důvodu bránit nakládání s dílem, mohou se zbylí spoluautoři obrátit na soud, který může po posouzení rozhodnout v jejich prospěch a chybějící souhlas doplnit.[16]

Právní úprava podílů z výnosů jednotlivých autorů je dispozitivní. Autoři si tedy mohou dohodnout uspořádání svých poměrů odlišně od zákona. Není-li dohodnuto jinak, je podíl přímo úměrný k velikosti tvůrčích příspěvků jednotlivých spoluautorů.[17] Určit ale reálně jednotlivé tvůrčí příspěvky bývá obtížné, proto okolo toho často vznikají spory. Nelze-li tyto příspěvky rozeznat, jsou podíly na společných výnosech stejné.[18]

3.4 Autorské dílo

Předmětem autorského práva je autorské dílo. Podrobná definice autorského díla je uvedena přímo v ustanovení § 2 odst. 1 AutZ, které stanoví, že: *„předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.“*[19]

Základní znaky, které musí kumulativně platit, aby bylo možné dílo označit za autorské dílo:

- Jde o literární nebo jiné umělecké nebo vědecké dílo
- Je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora
- Je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě

Podmínku vyjádření díla v jakékoli objektivně vnímatelné podobě lze vysvětlit tak, že dílo musí být v podobě vnímatelné smysly, včetně podoby elektronické. Nevyžaduje se

[16] Viz § 8 odst. 4 AutZ.
[17] Viz § 8 odst. 5 AutZ.
[18] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 19.
[19] Viz § 2 odst. 1 AutZ.

ale, aby podoba díla byla vnímatelná všemi osobami. Stačí, když bude vnímatelná jen určitým omezeným okruhem osob.[20] Tuto podmínku nesplňuje dílo, které je vnímatelné jen samotným autorem, tedy například myšlenky v autorově hlavě. Na ty proto není nahlíženo jako na autorské dílo.

Jako autorské dílo navíc označujeme také počítačové programy, databáze, fotografie a díla vyjádřené postupem podobným fotografii, které jsou autorovým vlastním duševním výtvorem.[21]

Předmětem autorské ochrany je nejen dokončené dílo jako celek, ale i ještě nedokončené dílo nebo jeho jednotlivé části, například kapitoly nebo díly.[22] Telec jako část zmiňuje nejen název díla, či jména postav, ale také jejich charakteristický výstup.[23]

Autorskoprávní ochrana se vztahuje také na dílo, které je tvůrčím přepracováním díla jiného autora. V případě zaměření mé bakalářské práce se může jednat například o překlad článku ze zahraničního zdroje. Vztahuje se i na různé sborníky, například časopisy, encyklopedie nebo další soubory. I zde ale stále musí platit podmínka, že se musí jednat o tvůrčí činnost autora. Tato díla jsou díly souborn ými.[24]

Zákon naopak přesně stanovuje, co není autorským dílem, jedná se například o námět díla, denní zprávu nebo jiný samostatný údaj a další.[25]

Jsou i díla, která naplňují výše popsané znaky, a přesto se na ně autorskoprávní ochrana nevztahuje. Tyto výjimky, které jsou zejména ve veřejném zájmu, specifikuje § 3 AutZ. Zde jde o úřední díla (zákony, rozhodnutí soudů, státní symbol, apod.) a výtvory tradiční lidové kultury. Rozehnal ve své knize vypichuje také politické projevy.[26]

[20] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 4.
[21] Viz § 2 odst. 2 AutZ.
[22] Viz § 2 odst. 3 AutZ.
[23] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 45.
[24] Viz § 2 odst. 4 a 5 AutZ.
[25] Viz § 2 odst. 6 AutZ.
[26] ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 331.

3.5 Osiřelá díla

Osiřelá díla jsou jen několik let stará novinka, která byla po novelizaci AutZ v roce 2014 transponována do českého právního řádu. [27] Zákon stanoví, že osiřelé dílo je autorské dílo, jehož autor není určen. Eventuálně je určen, ale nelze nalézt ani po důkladném vyhledávání provedeném podle znění zákona.[28] Tehdy platí, že jsou osiřelá všechna díla daného autora.[29] V případě, že se jedná o dílo, které vlastní další spoluautoři, se může jednat i o částečné osiření.[30]

Status osiřelého díla není trvalý. Jeho autor ho může kdykoliv písemným oznámením o svém autorství změnit na „klasické“ autorské dílo.[31]

[27] PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde Praha, 2013, s. 35.
[28] Viz § 27a odst. 1 AutZ.
[29] Viz § 27a odst. 3 AutZ.
[30] Viz § 27a odst. 2 AutZ.
[31] Viz § 27a odst. 4 AutZ.

4. Obsah autorského práva

Pod pojmem obsah autorského práva si můžeme, velmi zjednodušeně řečeno, představit způsoby řešení a podmínky ochrany autora a jeho práv.

Obsah autorského práva se dle platné právní úpravy segmentuje na dvě kategorie práv – osobnostní a majetková práva autora. Každá tato kategorie je koncipována samostatně a odděleně a řeší něco jiného, přesto se vzájemně prolínají. Proto je důležité věnovat tomu větší pozornost. Toto rozdělení je provedeno na základě dualistické koncepce, kterou byla v roce 2000 nahrazena do té doby platná monistická koncepce.[32]

4.1 Osobnostní práva

Osobnostní práva jsou spjata pouze s osobou autora. Jen ten má právo svobodně rozhodovat o zveřejnění svého díla.[33] Má také právo nárokovat si autorství. To znamená, že si sám může určit, jestli má být ve spojitosti s dílem uvedeno jeho označení nebo nikoliv, případně jakým způsobem.[34] Chaloupková doporučuje klást důraz na přesné dojednání autorského označení v licenční smlouvě, jelikož zákon stanovuje, že označení je nutné uvádět jen v případech, kdy je to obvyklé.[35]

Dále zákon ustanovuje také nedotknutelnost autorova díla. Tím rozumíme, že nikdo nesmí bez povolení autora jakkoliv zasahovat do jeho díla. Nikdo, včetně oprávněného uživatele díla, nesmí ani snižovat hodnotu díla, či ho jakýmkoliv způsobem ponižovat.[36] Pro účely kontroly může autor využít institutu autorského dohledu, jež je povinen uživatel díla strpět.[37]

Charakteristickým znakem osobnostních práv je to, že náleží pouze autorovi a ten se jich nemůže žádným způsobem vzdát, ani je nemůže převést jiné osobě. Osobnostní práva sice zanikají autorovou smrtí, ale i po jeho smrti je autorovo dílo alespoň částečně chráněno, tzv. postmortální ochranou.[38] Nikdo si tedy nesmí nárokovat autorství díla a dílo

[32] ŠEBELOVÁ, Marie. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006, s. 16.
[33] Viz § 11 odst. 1 AutZ.
[34] Viz § 11 odst. 2 AutZ.
[35] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 23.
[36] Viz § 11 odst. 3 AutZ
[37] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 23.
[38] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 140.

musí být užíváno takovým způsobem, aby nebyla snižována jeho hodnota. Autorské označení musí být uvedeno v případech, kdy je to obvyklé. Domáhat ochrany autorských práv se může kterákoliv osoba autorovi blízká[39]. Dále se ochrany může domáhat právnická osoba sdružující autory nebo také kolektivní správce, který je upraven v § 97 AutZ.[40]

4.2 Majetková práva

Majetková práva jsou nepřevoditelná a autor se jich nemůže vzdát. Majetková práva dokonce nemohou být ani postihnuty výkonem rozhodnutí.[41] To znamená, že tato práva nemohou být například postihnuta exekucí nebo nemohou být součástí konkurzní podstaty. Postihnout lze pouze pohledávky z těchto práv vzniklé. Majetková práva jsou svou charakteristikou zcela odlišné od osobnostních práv a v následujících odstavcích objasním v čem.

Základem majetkových práv je právo autora jakkoliv užít své dílo, nebo také umožnit odlišné osobě od osoby autora prostřednictvím poskytnuté smluvní licence výkon tohoto práva.[42] Nutno podotknout, že poskytnutím takového oprávnění nezaniká autorovi jeho právo, nýbrž je pouze povinen strpět omezení výkonu svého práva dílo užít v takovém rozsahu, v jakém si obě strany ujednají v licenční smlouvě.[43] Existují ale také způsoby, kdy lze autorské dílo užít i bez souhlasu autora formou užití v rámci tzv. volného užití díla, nebo tzv. zákonných licencí.[44] Podrobný výklad těchto způsobů je v kapitole 7.3 Výjimky a omezení práva autorského.

Majetková práva jsou předmětem dědictví. V případě, že by zdědilo majetková práva více dědiců, nahlíží na ně zákon obdobně jako na spoluautory, kterým jsem se věnoval v kapitole 3.3 Spoluautoři. Za určitých okolností může majetková práva zdědit i stát. Tyto okolnosti upravuje ustanovení § 26 AutZ.[45]

Trvání majetkových práv bylo po transpozici směrnice č. 2006/116/ES, o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, do českého právního řádu mírně pozměněno. Dle Bernské úmluvy byla doba ochrany po celý autorův život a ještě 50

[39] Upravena v § 22 ObčZ.
[40] Viz § 11 odst. 4 a 5 AutZ.
[41] Viz § 26 odst. 1 AutZ.
[42] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 49.
[43] Viz § 12 odst. 2 AutZ.
[44] Viz § 12 odst. 1 AutZ.
[45] Viz § 26 odst. 2 a 3 AutZ.

let po jeho smrti, ale to se ukázalo jako krátká doba navzdory stále prodlužujícímu se lidskému věku, proto se muselo přistoupit k prodloužení doby na celý autorův život a ještě 70 let po jeho smrti.[46] Stejná doba ochrany platí i v případě díla spoluautorského, avšak doba 70 let se počítá od smrti spoluautora, který ostatní spoluautory přežil.[47] V případě anonymního a pseudonymního díla trvají majetková práva také 70 let, ale od oprávněného zveřejnění díla, pokud se autor veřejně neprohlásí nebo jeho jméno není obecně známo. Pokud by se autor stal známý v průběhu doby, platí jako by byl známý od začátku.[48]

Doba trvání ochrany majetkových práv se počítá vždy od prvního dne následujícího roku po roce, ve kterém došlo k rozhodné události. Rozhodnou událostí může být například den úmrtí autora, den oprávněného zveřejnění anonymního díla, atd.[49] To znamená, zemře-li autor například 12. 5. 2018, sedmdesátiletá doba ochrany se počítá od 1. 1. 2019. Zákon stanovil tento jednotnější termín, aby se předešlo případným nesrovnalostem v době trvání ochrany majetkových práv.

Po uplynutí doby ochrany se z díla stává tzv. volné dílo. Takové dílo je možné volně užít, je přitom však nutno dbát na postmortální osobnostní práva jeho autora, které jsem již zmiňoval výše u osobnostních práv.[50]

[46] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 51.
[47] Viz § 27 odst. 2 AutZ.
[48] Viz § 27 odst. 3 AutZ.
[49] Viz § 27 odst. 8 AutZ.
[50] Viz § 28 AutZ.

5. Způsoby užití autorského díla

V předchozí kapitole jsem rozebíral osobnostní a majetková práva autora. Zmínil jsem mj., že základem majetkových práv je právo dílo užít. Domnívám se, že nyní je vhodné specifikovat jednotlivé druhy užití díla.

V zákoně jsou druhy užití díla uvedeny.[51] Tento výčet je však pouze demonstrativní, což znamená, že dílo lze užít i jinými, např. novými nebo dosud nepoznanými způsoby.[52] To je efektivní s ohledem na moderní technologie a internet, avšak možná mírně diskutabilní ve smyslu případných spekulací, co spadá pod toto právo a co nikoliv.

Druhy užití díla dle ustanovení § 12 odst. 4 AutZ:

- Právo na rozmnožování díla
- Právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla
- Právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla
- Právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla
- Právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla
- Právo na sdělování díla na veřejnosti, zejména
    - Právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla
    - Právo na vysílání díla rozhlasem či televizí
    - Právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla
    - Právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla

5.1 Rozmnožování díla

Rozmnožování upravuje § 13 AutZ. Jedná se o reprodukci díla trvalou nebo dočasnou, nebo přímou nebo nepřímou. Dílo lze rozmnožit libovolnými prostředky, jakými jsou např. kopírka, počítač, fotoaparát, ale i manuálně. Podle prostředku zhotovení rozmnoženiny následně rozlišujeme teoreticky nekonečnou škálu forem reprodukce.

[51] Viz § 12 odst. 4 AutZ.
[52] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 27.

Podmínkou je, že daná forma musí být objektivně způsobilá umožňovat vnímání zachycených děl.[53] Jedná se např. o rozmnoženiny tiskové, fotografické, obrazové nebo momentálně velmi aktuální elektronické.

Zde považuji za důležité vzhledem k zaměření mé bakalářské práce říci, že i v případě, kdy sděluji dílo veřejnosti prostřednictvím internetu, dochází ke zhotovení rozmnoženiny daného díla.[54]

5.2 Rozšiřování díla

Rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla upravuje § 14 AutZ. Jedná se o prodej nebo jiný převod vlastnického práva k dílu v hmotné podobě, včetně darování. O rozšiřování díla se jedná i v případě, kdy je dílo teprve nabízeno za tímto účelem.

5.3 Pronájem díla

Pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla upravuje § 15 AutZ. Jedná se o poskytnutí díla v jeho hmotné podobě na dobu určitou. Důležitým znakem je zde ale přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch.

5.4 Půjčování díla

Půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla upravuje § 16 AutZ. Jedná se, stejně jako v případě pronájmu, o poskytnutí díla v jeho hmotné podobě na dobu určitou. Odlišujícími znaky od pronájmu jsou, že k půjčování nedochází za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu a zpřístupnění je zprostředkováno zařízením přístupným veřejnosti. Určitý poplatek účtován být může, avšak musí být pouze v takové výši, aby pokryl náklady. Vhodným příkladem je zde veřejná knihovna.[55]

[53] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 185.
[54] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 28.
[55] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 31.

5.5 Vystavování díla

Vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla upravuje § 17 AutZ. Jedná se o umožnění shlédnutí nebo jiného vnímání díla v jeho hmotné podobě. Dovětek o hmotné podobě díla je zde rozhodující. V jeho důsledku tak vystavením díla nemůže být jeho umístění např. na internetu.

5.6 Sdělování díla veřejnosti

Sdělování díla veřejnosti upravuje § 18 a následující AutZ. Jedná se, obecně řečeno, o zpřístupňování díla živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Rozhodující je zde skutečnost, že dílo je sdělováno pouze v nehmotné podobě. To je nejvýznamnější rozdíl od předchozích zmiňovaných druhů užití díla. Tato úprava je v souladu s právní úpravou EU, a to včetně implementace Informační směrnice, jíž jsem jmenoval v kapitole 2.2 o pramenech autorského práva v EU. Důležitým dovětkem také je, že se jedná o sdělování díla veřejnosti. Telec však považuje v tomto směru za důležité pouze rozlišovat, zda dochází ke sdělování díla určitému okruhu osob za účelem hospodářského či obchodního prospěchu nebo jen v místní či časové souvislosti s touto činností.[56]

Pod sdělování díla veřejnosti se řadí také zpřístupňování díla prostřednictvím počítačové či obdobné sítě, pokud k němu může mít kdokoliv přístup v místě a čase své vlastní volby. Jedná se typicky o internet.

Tento druh užití díla považuji za jeden z nejdůležitějších s ohledem na rozvoj moderních technologií a internetu. Dle mého názoru se frekventovanost tohoto druhu užití díla bude v budoucnu dále zvyšovat.

[56] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 221.

6. Smluvní a mimosmluvní užití autorského díla

V minulé kapitole jsem objasnil jednotlivé druhy užití autorského díla. Nyní vyvstává otázka, jakým způsobem lze vlastně uplatnit libovolný ze zmíněných druhů užití autorského díla osobou odlišnou od osoby autora, neboli jakým způsobem může někdo jiný než autor dílo užít.

Pro tyto účely je zavedena možnost, kdy může autor udělit oprávnění jiné osobě k užití svého díla prostřednictvím tzv. *„licenční smlouvy“*. Existují ale také výjimky z tohoto pravidla, kdy souhlas autora není nutný. Tyto tzv. *„mimosmluvní instituty užití autorského díla“* jsou vymezeny taxativně a převážně ve veřejném zájmu.

6.1 Smluvní užití autorského díla

Smluvní oprávnění je základním stavebním kamenem, pokud mluvíme o situaci, ve které užívá dílo osoba odlišná od autora. Právě autor může poskytnout třetí osobě smlouvou souhlas k výkonu svých majetkových práv, tedy k užívání svého díla. Tento souhlas je možné udělit smlouvou licenční.

Dřívější právní úprava z roku 1965, která obsahovala 6 základních druhů licenčních smluv, byla značně komplikovaná a zmatečná.[57] Tato úprava byla obsažena v AutZ, přičemž existovala dvoukolejnost právní úpravy licenční smlouvy v AutZ pro předměty chráněné AutZ a v obchodním zákoníku pro oblast průmyslových práv. Postupné novelizace zákona právní úpravu zjednodušily a od roku 2014, kdy byl obchodní zákoník derogován, je právní úprava pro obě oblasti jednotně upravena v rekodifikovaném občanském zákoníku, konkrétně v ustanoveních § 2358 - § 2389 ObčZ.

Licenční smlouva je dvoustranné právní jednání, které nelze nikterak už vzhledem ke své povaze nahradit jednostranným jednáním. Tato smlouva lze ale uzavřít nejen písemně, ale také ústně nebo dokonce i konkludentně[58], tedy i pouhým projevem vůle obou stran, například kývnutím hlavy, potřesením nebo pokynutím ruky, mlčky nebo prostým

[57] ŠEBELOVÁ, Marie. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006, s. 71.
[58] Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-95097.html.

neprojevením protestu. Pouze v případě, kdy se poskytuje licence výhradní nebo se licence zapisuje do veřejného seznamu, je nutná písemná forma.[59]

Je čistě na vůli obou stran, jaký rozsah a obsah bude licenční smlouva mít. Mohou se například dohodnout, co přesně bude a nebude předmětem smlouvy, jak se bude udělená licence využívat, případně i na nějakém jejím omezení, například místním nebo časovým. S tím souvisí i to, zda bude licence výhradní nebo nevýhradní. Výhradní licence znamená, že nikdo včetně poskytovatele této licence, pokud není ve smlouvě dohodnuto jinak, nesmí vykonávat právo, ke kterému je výhradní licence udělena po dobu, na kterou je poskytnuta. Držitel výhradní licence je jediným držitelem takové licence, protože jí poskytovatel nesmí poskytnout zároveň nikomu dalšímu.[60] Kdežto při poskytnutí nevýhradní licence dochází pouze k oprávnění nabyvatele k výkonu dohodnutého práva.[61] Poskytovatel přitom může tedy jak dál vykonávat své právo, tak licenci dál poskytovat třetím osobám. Pokud není ve smlouvě výhradnost licence jasně stanovena, platí, že se jedná o licenci nevýhradní.[62]

Udělená licence je úplatná, avšak může být ve smlouvě předem také ujednáno, že je bezúplatná.[63] Za úplatnou se ale považuje i taková smlouva, ve které není odměna výslovně stanovena, ovšem pouze v případě, že je prokazatelný projev vůle uzavřít úplatnou smlouvu i bez stanovení výše odměny předem.[64]

Samotné téma smluvních licencí je natolik obsáhlé, že věnováním se pouze jemu bych mohl obsáhnout celou bakalářskou práci. Jelikož to ale není přímo mým tématem, považuji za důležité se o něm takto zmínit jako o protipólu mimosmluvních užití a věnovat se dále zákonným výjimkám a zákonným licencím.

[59] Viz § 2358 odst. 2 ObčZ.
[60] Viz § 2360 ObčZ.
[61] Viz § 2361 ObčZ.
[62] Viz § 2362 ObčZ.
[63] Viz § 2366 odst. 1 ObčZ.
[64] HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013-2015, s. 606.

6.2 Mimosmluvní užití autorského díla

Užít dílo jde ovšem i bez nutnosti souhlasu jeho autora. Zákon stanovuje případy, kdy to dovoluje. Jde tedy o určité výjimky z ochrany, kdy licence není vyžadována nebo je poskytnuta ze zákona bez ohledu na vůli autora, někdy úplatně a někdy dokonce bezúplatně. Tyto zásahy do ochrany autorských práv jsou však podmíněny poměrně striktními podmínkami, aby nedocházelo k jejich zneužívání. Existenci výjimek lze ospravedlnit jejich prospěchem společnosti.

V následující kapitole proniknu blíže do problematiky mimosmluvního užití. Zaměřovat se budu zejména na instituty spojené se zpravodajstvím, protože to je cíl mé práce.

7. Mimosmluvní instituty užití autorského díla

Pod tímto, pro laika poměrně nesrozumitelným, slovním spojením si lze zjednodušeně řečeno představit jednotlivé případy, kdy je možné užít autorské dílo bez nutnosti smluvního oprávnění od autora díla.

7.1 Pojem a kategorizace

Základ pro mimosmluvní instituty užití autorského díla je zakotven již v ustanovení § 12 AutZ, ve kterém mj. stojí: *„… jiná osoba může dílo užít bez udělení takového oprávnění pouze v případech stanovených tímto zákonem.“*[65] .

Užitím díla bez souhlasu jeho autora dochází k určitému omezení jeho autorských práv. Za normálních podmínek je to nemyslitelné, avšak zákon přesto stanovuje taxativním výčtem výjimky, kdy je to možné. Tyto výjimky řeší střet zájmů autora a zájmů společnosti. Telec existenci těchto klauzulí zdůvodňuje jejich prospěchem pro společnost, např. pro informační, vědecké nebo vzdělávací účely.[66] Zmiňovaný střet zájmů se dá vzhledem k zaměření mé práce vysvětlit například následovným způsobem: na jedné straně stojí oprávněný autor, který si chrání své dílo a na druhé straně je redaktor, jež by mohl užít autorovo dílo za účelem informování společnosti. V případě, že by autor uplatňoval právo na ochranu svého díla nestandartním nebo příliš důsledným způsobem (například by stanovoval velmi nevýhodné podmínky užití svého díla, atd.), hrozilo by buď, že redaktor bude právo na ochranu díla ignorovat, nebo že nebude společnost informovat vůbec. V důsledku toho by klesala obecná informovanost a to není žádoucí stav. Proto zasahuje zákon a stanovuje určité výjimky, jejichž prostřednictvím dochází k částečnému vyvážení zájmů společnosti.

[65] Viz § 12 odst. 1 AutZ.
[66] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 339.

Mimosmluvní instituty je možno rozdělit do těchto kategorií tak, jak se jim budu v mé práci věnovat:

- Volné dílo
- Volná užití
- Zákonné licence

Telec rozdělil dle systematiky AutZ mimosmluvní užití děl následovně.[67] Toto rozdělení vypadá na rozdíl od mého poněkud jinak. Neuvádí se v něm volné dílo, protože AutZ nepovažuje volné dílo za mimosmluvní užití díla:

- Volná užití – nepovažují se za užití díla vůbec
- Bezúplatné zákonné licence – považují se za užití díla, užití je zákonem dovoleno
- Úplatné zákonné licence – považují se za užití díla, setkáme se s nimi u zákonem dovoleného rozmnožování tiskovin pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu na objednávku[68], u tzv. veřejné půjčovatelské licence[69], v právu výkonných umělců[70] nebo v právu výrobců zvukového záznamu[71]

7.2 Volné dílo

Volné dílo zmiňuji mezi mimosmluvními instituty užití autorských děl, přestože se podle AutZ nejedná o mimosmluvní užití díla. Volné dílo již není chráněno, protože u něj uplynula doba trvání majetkových práv.[72] Doba, po níž jsou chráněna majetková práva díla, je po celý autorův život a ještě 70 let po jeho smrti. Jedná se tedy o případ, kdy lze dílo užít, aniž by bylo potřeba mít souhlas jeho autora, nejedná se o zákonnou výjimku. Stejně tak se dle této logiky dá uvažovat i o užití úředních děl a výtvorů tradiční lidové kultury. Ani u těchto děl není třeba souhlasu autora k jejich užití.

Podle dříve platné právní úpravy se stalo volným dílem i dílo takové, jehož zemřelý autor neměl žádné dědice nebo jehož dědicové odmítli dědictví přijmout. To se změnilo s příchodem novelizací. Nyní takové dílo zdědí stát a už se volným dílem nestane. Státu připadnou i majetková práva po zaniklé právnické osobě, jež neměla nástupce. V takovém

[67] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 339.
[68] Viz § 30a odst. 1 c) a d) AutZ.
[69] Viz § 37 odst. 2 AutZ.
[70] Viz § 72 AutZ.
[71] Viz § 76 odst. 3 AutZ.
[72] Viz § 28 AutZ.

případě majetková práva vykonává Státní fond kultury České republiky nebo Státní fond kinematografie.[73]

Trvání a přechod majetkových práv jsem podrobněji rozebíral v kapitole 4.2 Majetková práva.

Volné dílo patří do tzv. *„obecného fondu“*. Význam tohoto fondu spočívá v tom, že k užití takových děl není potřeba souhlasu. Volné dílo lze tedy libovolně a bezplatně užít. Je přitom důležité dbát jen na postmortální ochranu[74], která byla definována v kapitole 4.1 Osobnostní práva. Ta spočívá v tom, že si nikdo nesmí nárokovat autorství díla, současně je potřeba uvést jméno autora, pokud se nejedná o anonymní dílo a dílo se nesmí užít dehonestujícím či jiným způsobem snižujícím jeho hodnotu.

7.3 Výjimky a omezení práva autorského

Jelikož každé užití díla, jehož nejsem autorem, je zásahem do autorského práva autora daného díla, je zákonem výslovně stanoveno jen několik účelných případů, kdy lze získat oprávnění k užití díla bez svolení jeho autora. Toto oprávnění se však vztahuje pouze na tyto striktně zákonem určená užití díla, jakýmkoliv jiným nebo dalším užitím se již dotýkáme práv autora na ochranu autorského díla. Tímto vymezením se tedy dostáváme k zákonným výjimkám podle AutZ, které se dělí na volná užití a zákonné licence. Ty jsou zakotveny v právním řádu, jak už bylo výše zmíněno, ku prospěchu společenských zájmů.

V Telcově komentáři se objevuje také pojem „zákonná kvazilicenční omezení autorského práva“. Tyto kvazilicenční omezení je nutné od zákonných výjimek odlišovat. Liší se jak určením oprávněných osob, tak i účelem. Jejich podstatou není prospěch zájmů společnosti, ale je to dispozitivní nástroj pro ochranu zejména finančních, ale i dalších materiálních investic do tvorby díla. Setkat se s nimi můžeme například u zaměstnaneckého nebo kolektivního díla nebo u díla na objednávku.[75]

[73] Viz § 26 odst. 2 a 3 AutZ.
[74] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 334.
[75] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 340.

7.3.1 Tříkrokový test

Tzv. *„tříkrokový test“*, někdy přezdívaný též jako tzv. *„třístupňový test“* je společným základním stavebním kamenem jak pro volná užití, tak pro zákonné licence. Je to soubor tří podmínek upravených v § 29 odst. 1 AutZ, které musí být kumulativně splněny, aby mohlo být vůbec přistoupeno k uplatnění některé z výjimek mimosmluvního užití. Zjednodušeně řečeno, i v případě, že by se užití díla dalo vztáhnout pod některou z výjimek, nebude-li zároveň splněn tříkrokový test, dílo nesmí být užito.

Tříkrokový test má za úkol předcházet zneužívání výjimek, například nadměrnému užívání autorských děl. V aktuálním znění je zanesen do zákona od jeho novely v roce 2006.[76]

Ustanovení § 29 odst. 1 AutZ, z něhož lze vydedukovat podmínky tříkrokového testu zní: *„Výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.“*

- Výjimky lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem
- Užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla
- Užitím díla nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora

Všechna tři výše zmíněná kritéria tříkrokového testu musí být kumulativně splněny, aby se vůbec mohlo jednat o dovolené mimosmluvní užití dle dikce AutZ. Problémem této právní úpravy může být nejasnost jejího významu, protože pojmy „běžný způsob užití díla“ a „nepřiměřené dotčení oprávněných zájmů autora“ nejsou v AutZ nijak blíže specifikovány. V minulosti tříkrokový test interpretoval panel odborníků Světové obchodní organizace (dále jen „panel WTO“). V případě druhé podmínky, kdy užití nesmí být v rozporu s běžným způsobem užití díla, panel WTO uvedl, zjednodušeně řečeno, že se nesmí jednat o takové užití, které by mohlo připravit autora díla o podstatné finanční příjmy, byť i jen potencionálně. V případě třetí podmínky, kdy užitím nesmí být nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora, lze zjednodušeně říci, že nesmí být dotčeny

[76] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 340.

zájmy autora takovým způsobem, kterým by následně vzniklá újma vedla k ztrátě autorových příjmů. Jedná se například o morální zájmy a další.[77]

Ještě považuji za vhodné zmínit, že pro aplikování výjimky je nutné, aby bylo dílo zveřejněné, tedy dílo již přístupné veřejnosti. Toto neplatí pro některé jmenované zákonné licence. Vzhledem k zaměření mé bakalářské práce na zpravodajství zmiňuji jednu z nich – licenci úřední a zpravodajskou.[78] Autorské dílo spadající pod tuto zákonnou licenci můžeme užít i v případě, kdy ještě nebylo zveřejněné, tedy kdy se ještě nestalo přístupným veřejnosti.

7.3.2 Volná užití

Dalším mimosmluvním institutem užití autorského díla, kterým se budu zaobírat, je volné užití díla, jež je podrobně upraveno v ustanovení § 30 AutZ. Volná užití se z pohledu zákona nepovažují za užití díla vůbec. Aby ale bylo možné vztáhnout tuto úpravu na určitý případ, je nutné, aby případné užití díla bylo striktně účelově určeno jen pro osobní potřebu uživatele, jakož pouze fyzické osoby, negenerující přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch. Zároveň si za těchto podmínek můžeme zhotovit i rozmnoženinu nebo napodobeninu díla sloužící pro osobní potřebu.[79] Jedná se o nejčastější způsob užití díla, se kterým se člověk setkává každý den.[80]

Můžeme říci, že se toto ustanovení dotýká všech druhů užití díla kromě výjimek, ke kterým dojdeme v následujícím odstavci. Výčet užití upravených v zákoně je v tomto případě pouze demonstrativní. Rozhodující je však v tomto ohledu řešit, zda se jedná o osobní užití či už nikoliv a zda nedochází k nějakému hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu. Pojem *„osobní potřeba“* není nijak zákonně definován. Telec ho označuje za užití díla v soukromí uživatele, v rámci domácnosti, v okruhu osob jemu blízkých, včetně například osob pozvaných jako hostů domácnosti.[81]

[77] DOBEŠ, Petr. *Rozmnožování autorských děl pro soukromou potřebu I.* Praha: Právní rádce, 2007.
[78] Viz § 29 odst. 2 AutZ.
[79] Viz § 30 odst. 1 a 2 AutZ.
[80] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 345.
[81] Tamtéž.

Zákon taxativně jmenuje díla, na která nelze vztáhnout právní úpravu volného užití ani v případě osobní potřeby a jsou z něho vyloučeny. Mezi tato díla, jejichž existenci jsem zmiňoval v předchozím odstavci, se řadí:

- Užití včetně zhotovení rozmnoženiny počítačových programů
- Užití včetně zhotovení rozmnoženiny elektronických databází
- Zhotovení rozmnoženiny či napodobeniny díla architektonického stavbou
- Pořízení záznamu díla audiovizuálního při jeho provozování ze záznamu nebo jeho přenosu

Domnívám se, že tyto výjimky vyloučené z volného užití by nebylo možné vztáhnout pod tento institut ani v případě, že by nebyly v zákoně takto výslovně uvedeny. Dle mého výkladu tříkrokového testu by totiž pravděpodobně neprošly skrze jeho podmínky.

V případě zpravodajské praxe z pohledu redaktora, na které se soustředím v mé bakalářské práci, se s volným užitím pravděpodobně vůbec nesetkáme, jelikož zpravodajství spadá svou povahou do veřejné sféry a ta je zcela mimo rozsah užití díla pro osobní potřebu. V opačném případě, z pohledu uživatele zpravodajství, se s volným užitím setkáváme denně například tím, že čteme zprávy na našem oblíbeném informačním zdroji – užíváme dílo cizího autora za účelem zisku informací pro osobní potřebu (nemáme z nabytých informací další ekonomický zisk), eventuálně pro osobní zábavu.

Za příhodné považuji dodat, že na právní úpravu tohoto institutu v ČR je celosvětově nahlíženo jako na jednu z přísnějších. Je zde tedy viditelná určitá citlivost rozhodování, aby nedocházelo k neoprávněným újmám autorových autorských práv.[82]

7.3.3 Zákonné licence

Posledním způsobem mimosmluvního užití autorského díla je užití prostřednictvím zákonných licencí. Zákonné licence jsou upraveny v § 31 – § 39 AutZ.

V následující kapitole se budu podrobně věnovat jednotlivým zákonným licencím, avšak pouze těm, které považuji za významné s ohledem na zpravodajskou praxi. Existenci dalších zákonných licencí pouze zmíním v poslední subkapitole.

[82] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 346.

8. Jednotlivé zákonné licence

Vybral jsem pět zákonných licencí, které jsou, dle mého názoru, spjaté s užitím v oblasti zpravodajství. Na tyto licence soustředím své snahy a podrobně je rozebírám.

8.1 Citace

Zákonná citační licence je upravena v § 31 AutZ. Její uplatnění zdaleka není jen v žurnalistice, nachází se v celé řadě dalších odvětví. Omezení autorského práva prostřednictvím citační licence je autorskému zákonu známé již od roku 1895.[83] Lze tedy říci, že se jedná o jakýsi prvotní stavební kámen dalších zákonných výjimek z ochrany autorského práva. Velký význam této zákonné licence v oblasti rozvoje kultury a vzdělanosti je tedy nesporný.

Pojem „citace" je veřejnosti obecně známý, ale jeho právní význam se od toho, jak je vnímán veřejností, poměrně liší, protože společnost chápe citaci v poněkud širším významu než AutZ.[84] Společnost pod tento pojem řadí nejen přímé převzetí výňatků z jiných děl, ale také parafráze a různé další odkazy na tato díla. Pro účely citační licence jsou tedy relevantní pouze přímé citace, tedy přímé užití určitého výňatku z cizího díla.

U citace je v porovnání s nepodstatným vedlejším užitím díla, které rozebírám v následujících subkapitolách, rozhodující úmysl užít cizí dílo.[85] Telec tento institut mimosmluvního užití rozděluje na tzv. „malé citace", „velké citace" a „citace výukové a výzkumné".

Na základě malé citace je možné bezplatně užít výňatky ze zveřejněných děl jiných autorů ve svém vlastním díle.[86] Je však stanoveno, že pouze v odůvodněné míře. Tato míra ale není nijak blíže specifikována, proto se posuzuje dle kontextu daného díla. Zároveň není stanoveno, o jaká díla se musí jednat, může tedy jít o libovolné dílo, nejčastěji však půjde pravděpodobně o díla literární. Není stanoveno ani účelové zaměření malých citací.

V případě velkých citací je situace odlišná právě v tom, že účel užití těchto citací je již omezený. Dílo prostřednictvím velké citace se dá užít pouze pro účely kritiky nebo recenze

[83] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 359.
[84] Tamtéž.
[85] Tamtéž.
[86] Viz § 31 odst. 1 a) AutZ.

daného díla nebo pro účely vědecké či odborné tvorby.[87] Takto užít lze drobné výňatky z již zveřejněného díla nebo i drobná celá již zveřejněná díla, například vtipy, anekdoty nebo fotografie. Jinak řečeno lze užít větší části děl než v případě malé citace, avšak pouze pro stanovené účely.

Výše zmíněné platí, pokud zůstane zachován soulad s poctivými zvyklostmi (dobrými mravy) v daném oboru a pokud rozsah užití nebude větší, než samotný případ vyžaduje.

Třetím druhem citací je citace výuková a výzkumná. Jak už název napovídá, tuto zákonnou citační licenci lze použít v případě užití již zveřejněného díla pro účely vyučování jako ilustrační prvek. Z toho lze vyvodit, že vyučování nelze stavět na užití cizího díla, ale musí být schopné stát samo o sobě i bez takového užití. Užít dílo na základě této licence lze i v případě vědeckého výzkumu.[88]

Důležité je, aby se v obou případech nejednalo o užití, které by generovalo nějaký přímý nebo nepřímý hospodářský nebo obchodní prospěch, a to nikoliv osobě, která vyučování či výzkum provádí, ale osobě uživatele. Vhodně vysvětluje mé tvrzení ve svém komentáři Chaloupková: *„Účel vyučování směřující k hospodářskému nebo obchodnímu prospěchu je třeba posuzovat ad hoc, nicméně jestliže užití nelze spojovat s nějakým konkrétním obchodním prospěchem, byť se třeba student při vyučování logicky připravuje na své budoucí povolání, není možné takové užití bez licence považovat za nezákonné. Jinou situací je např. vyučování – školení, kde je obchodní prospěch zřejmý.“*[89] Legální užití nesmí zároveň přesáhnout téma vyučování nebo vědeckého výzkumu, případně jejich cílů.[90]

Povinnost uvést jméno autora, pokud se nejedná o dílo anonymní, případně jméno osoby, která dílo zveřejnila, název a pramen díla je stanovena u všech druhů citačních licencí, stejně jako povinnost dbát na osobnostní práva autora. Konkrétně dbát na nedotknutelnost jeho díla. Citováním nesmí být změněn obsah či původní smysl díla, ani nesmí být určitá část díla vytržena z jeho kontextu. Toto platí i pro překlad díla.[91] V takovém případě musí být tyto náležitosti dodrženy jak u překladu, tak u překládaného díla.

[87] Viz § 31 odst. 1 b) AutZ.
[88] Viz § 31 odst. 1 c) AutZ.
[89] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 61.
[90] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 360.
[91] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 361.

Užít dílo na základě citační licence lze dále i jinak, avšak stále musí být dodrženy podmínky této zákonné licence.[92] Různé způsoby užití díla jsem podrobně rozebíral v kapitole 5 Způsoby užití autorského díla.

8.2 Užití díla umístěného na veřejném prostranství

Licence pro užití díla umístěného na veřejném prostranství je zakotvena v § 33 AutZ. Omezení autorského práva z důvodů, pro které byla zřízena tato zákonná licence, je autorskému zákonu již velmi dlouhou dobu známo. Významnost této licence spočívá v možnosti užít dílo, jež je trvale umístěno na veřejném prostranství.[93] Příklady takových děl mohou být architektonického nebo výtvarného rázu, konkrétněji například sochy, různé stavby či budovy, výzdoba ulic nebo zahrad a podobně.

Rozhodujícím znakem je zde trvalé umístění díla na veřejném prostranství. Nutno podotknout, že veřejným prostranstvím se rozumí například náměstí, ulice, parky nebo veřejné cesty. Tato klauzule působí restriktivně[94], protože mezi veřejné prostranství nelze zařadit například čekárny u lékaře, muzea nebo sály veřejnosti přístupných budov, tedy veškerá veřejnosti přístupná místa. Zmíněný výčet veřejných prostranství je ovšem pouze demonstrativní. Výčet způsobů užití takových děl v legislativě je též pouze demonstrativní, jde například o zaznamenání díla fotografií, filmem, grafikou, malbou či kresbou, ale, jak je řečeno v předchozí větě, může se jednat i o další užití.

Je nutné, aby užití dle této zákonné licence splňovalo podmínky tříkrokového testu, a aby dotyčné dílo bylo již zveřejněné. Dále, pokud je to možné, je nutné uvést jméno autora, není-li anonymní, případně jméno osoby, která dílo zveřejnila, název díla a jeho umístění.[95] Z užití prostřednictvím této zákonné licence je vyloučeno pořízení rozmnoženiny nebo napodobeniny architektonického díla stavbou, neboli nelze postavit již existující stavbu a dále pořízení trojrozměrné rozmnoženiny díla, například nelze vytvořit kopii již existující sochy v souladu s touto licencí.[96]

Ve zpravodajství je tato licence velmi užitečná. Usnadňuje práci médiím, protože jejich zaměstnanci nemusí žádat jednotlivé autory zmíněných děl umístěných na veřejném

[92] Viz § 31 odst. 2 AutZ.
[93] Viz § 33 odst. 1 AutZ.
[94] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 366.
[95] Viz § 33 odst. 1 AutZ.
[96] Viz § 33 odst. 2 AutZ.

prostranství o smluvní povolení v případech, kdy se zcela jistě tato díla objevují ve vyprodukovaném zpravodajství. Na tomto příkladu je jasně viditelný prospěch společnosti, jelikož se média mohou plně věnovat tvorbě objektivních informací a nemusí v tomto ohledu řešit právní kroky.

Této problematiky se velmi dotýká také současný trend vytváření tzv. „selfie" fotografií. Vyobrazování na nich spolu s naším obličejem různých budov, staveb, scenérií a dalších architektonických nebo výtvarných děl je vlastně jejich podstata. Případu, kdy si vytvořenou fotografii pouze uložíme pro osobní použití, se tato situace netýká, ale tzv. „selfie" nevznikají jen za účelem osobní potřeby. Často se s nimi můžeme setkat také v podnikání, například ve formě reklamy na libovolnou obchodní společnost.

Poměrně velký rozruch vzbudil také komentář Václave Klause mladšího, ve kterém kritizuje aktuální tendenci vývoje autorského práva v EU, konkrétně šlo o návrh, jež navrhoval, že by se autorskoprávní ochrana měla rozšířit také na budovy a další věci vystavené na veřejném prostranství. Václav Klaus mladší v něm uvádí: *„Nefotit se u budov možná zvládnete, ale fotit se v lese je jako OK? Ten les nikdo nesázel nebo co? Nepotřeboval k tomu znalosti o stromech a zvířatech (duševní vlastnictví)?"*[97].

8.3 Úřední a zpravodajská licence

Tato bezúplatná zákonná licence je definovaná v § 34 AutZ. Je v praxi jednou z nejvyužívanějších a považuji ji za nejdůležitější ze všech pěti zmíněných s ohledem na zpravodajství.

Licenci lze rozdělit na následující odvětví, na které se vztahuje:

- Úřední licence
- Zpravodajská licence
- Licence k politickým projevům, k veřejným přednáškám a podobným dílům

Úřední licence dovoluje užít dílo pouze v odůvodněné míře a to pro účely udržování veřejného pořádku a bezpečí, u soudu nebo u správního řízení, případně i pro jiný úřední

[97] Dostupné z: https://www.novinky.cz/komentare/374203-komentar-autorska-prava-vaclav-klaus-ml.html.

účel. Tato licence se dále vztahuje také na užití v rámci parlamentního jednání a pořízení jeho zápisu.[98]

Tato právní úprava byla zavedena poměrně pozdě. Předchozí úpravy autorských zákonů na licenci pro úřední účely nemyslely a to nebylo žádoucí. Značným způsobem ke zlepšení účinnosti této licence přispěla novelizace AutZ z roku 2006[99], kterou byla do právního řádu transponována Informační směrnice. V rámci této novely došlo k zpřesnění úřední licence a její harmonizaci s normami EU.

Legislativa díky této licenci pevně oddělila výkon práva ve veřejném zájmu a výkon práv soukromoprávních v autorském právu.[100] Rozhodující je zde úřední účel, který se vztahuje pod licenci. Úředním účelem může být například i zpřístupnění díla jakož důkazního materiálu veřejnosti v rámci soudního řízení, které má veřejný charakter, nebo poskytování informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.[101] Pro využití této licence není nutné předchozí zveřejnění díla a vztahuje se i na počítačové programy.

Zpravodajskou licenci zákon dále rozděluje na licenci pro užití díla a licenci pro převzetí díla. Pojem zpravodajství je právu cizí, lze ho tedy definovat jako jednu ze základních činností novináře. Jedná se o organizované informování veřejnosti prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, jejichž definici uvedl Smejkal: *„Hromadné sdělovací prostředky neboli také masová média, zkráceně masmédia (z anglického mass media) jsou množina médií (nosičů informací) užívaných v procesech masové komunikace.“*[102] Specifikovat formu nebo typ sdělovacího prostředku není pro zpravodajství důležité, může jít například o televizi, rozhlas, tisk, celosvětově dostupnou síť internet nebo třeba fotografii. Předchozí právní úprava tyto typy jmenovala taxativně, což by bylo pro dnešní dobu, kdy stále vznikají nové způsoby zejména spolu s vývojem internetu, již nevyhovující.

Bezplatně užít dílo prostřednictvím zpravodajské licence lze pouze v případě, kdy se jedná o užití v rámci zpravodajství, neboli o organizované poskytování informací, o aktuální

[98] Viz § 34 písm. a) AutZ.
[99] Zákon č. 216/2006 Sb.
[100] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 370.
[101] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 64.
[102] ČERMÁKOVÁ-VLČKOVÁ, Adéla a SMEJKAL, Vladimír. *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*. Praha: Linde, 2009, s. 11.

události a to jen v rozsahu, který odpovídá informačnímu účelu.[103] Je třeba zdůraznit výraz „o aktuální události“, z něhož vyplývá, že při užití díla v rámci zpravodajství musí být časová a tematická souvislost díla s událostí, o které informuje. Též je nutné zachovat respekt vůči autorovi díla a uvést jeho jméno, pokud je autor znám, případně název díla a pramen, pokud je to možné a v rámci daného případu obvyklé.[104] Pro využití této licence není rozhodné předchozí zveřejnění díla, ale oproti licenci úřední se nevztahuje na počítačové programy.

Na základě zpravodajské licence na převzetí díla je možné užít dílo včetně jeho překladu v odpovídající míře v jiném sdělovacím prostředku než v tom, ve kterém bylo původně zveřejněno. Ovšem pouze, platí-li, že obsahem díla jsou aktuální informace v odvětví politickém, hospodářském či náboženském a v případě, že není převzetí autorem díla zapovězeno.[105] Hlavním účelem tohoto omezení autorských práv je umožnit zpravodajskou činnost o aktuálních tématech z vybraných odvětví, jež jsou v souladu s prospěchem obecných zájmů společnosti.[106] Zmíněná odvětví jsou jmenována taxativně a je potřeba vykládat restriktivně. Důležitou podmínkou je, že se musí jednat o užití díla pouze z důvodu zpravodajství. Pojem „v odpovídající míře“ znamená, že je nutné posoudit, zda je nezbytné k naplnění zpravodajského záměru převzít celé dílo nebo jen jeho část.[107] Zákon blíže nespecifikuje typ díla, může být tedy převzat jak celý článek, tak jen například fotografie nebo grafika z něj. Aktuálnost lze posoudit dle obsahu užitého díla a periodicity daného sdělovacího prostředku.

Aby zůstala zachována ochrana práv, je nutné uvést jméno nebo název autora, název díla a pramen, ze kterého je dílo převzato. Zároveň je nutno brát ohled na případné zapovězení převzetí díla ze strany autora nebo osoby vykonávající majetková práva a respektovat osobnostní práva autora.[108] Tato bezúplatná licence nevyžaduje předchozí zveřejnění díla, ale nevztahuje se na počítačové programy. Písmeno c) v ustanovení § 34 AutZ nelze aplikovat na denní zprávy, které jsou z hlediska AutZ volné.[109]

Za velmi zajímavé vzhledem k mé dosavadní praxi považuji sdělení Telce: *„Formulace typu »přetisk jen se souhlasem redakce« apod., které se občas objevují*

[103] Viz § 34 písm. b) AutZ.
[104] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 373.
[105] Viz § 34 písm. c) AutZ.
[106] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 373.
[107] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 65.
[108] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 374.
[109] CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 65.

v praxi, ovšem nejsou správné. Autorské právo k vydanému časopisu totiž nevykonává „redakce", ani šéfredaktor, nýbrž vydavatel jako licenční nabyvatel."[110]. S tímto nebo podobným dovětkem se setkávám v tiráži různých zdrojů prakticky denně. Jen velmi zřídkakdy je tam však místo „redakce" uvedeno „vydavatel".

Zákonná licence k politickým projevům, veřejným přednáškám nebo podobným dílům byla do AutZ zanesena po již výše, u úřední licence, zmíněné novelizaci v roce 2006. Při použití této licence je potřeba vždy rozhodnout, zda se použije celý politický projev nebo jen jeho určité úryvky, v každém případě je nutné vždy dodržet rozsah odpovídající informativnímu účelu.[111] Stejně jako u výše zmíněných licencí je nutné uvést v případě užití jméno autora, název díla a jeho pramen.

V každém případě je nutné, aby užití díla na základě této zákonné licence splňovalo obecné podmínky tříkrokového testu.

8.4 Nepodstatné vedlejší užití díla

Zákonná licence pro nepodstatné vedlejší užití díla je definována v § 38c AutZ. Pro oblast zpravodajství je také velmi užitečná. Její zakotvení v právním řádu až po jeho novelizaci v roce 2006[112] však značně usnadnila práci nejen novinářům, ale také například filmařům nebo fotografům.

Hlavní smysl této licence spočívá v tom, že dovoluje neúmyslné užití určitého díla v rámci užití jiného, primárně cíleného díla.[113] Důležité je zde slovo „neúmyslné", jež se dá doplnit ještě slovem „neočekávané", protože to je to, co tuto licenci odlišuje od již výše zmíněné zákonné citační licence. V praxi se s touto licencí může reportér setkat například, když fotografuje nebo natáčí reportáž z výstavy obrazů, o níž chce informovat a do záběru se mu dostane libovolný obraz z této výstavy nebo mu například v pozadí reportáže hraje hudba související s motivem reportáže, na níž se jinak vztahuje autorskoprávní ochrana. Další zajímavý příklad uvedl ve svém díle Šalomoun, který

[110] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 375.
[111] Viz § 34 písm. d) AutZ.
[112] Zákon č. 216/2006 Sb.
[113] Viz § 38c AutZ.

zmínil, že užitím v souladu s touto licencí je, když například komparzista, jež bude součástí natočeného snímku, bude oblékat triko s postavou Barta Simpsona.[114]

I v tomto případě je nutno dbát na splnění obecných podmínek tříkrokového testu. Nerozhoduje, zda bylo užité dílo již zveřejněno.[115]

8.5 Licence pro karikaturu a parodii

Zákonná licence pro karikaturu a parodii je upravena v § 38g AutZ. Tato licence je nejmladší z hlediska jejího zanesení do českého právního řádu. Zanesena byla prostřednictvím jedné z doposud posledních novelizací AutZ v roce 2017[116]. Přestože tato licence je vhodná zejména pro umělce, mezi vybrané jsem jí zařadil z důvodu jejího využívání právě také v žurnalistické branži, například k dokreslení atmosféry satiricky zaměřeného článku či reportáže.

Na základě této licence je možné užít libovolné dílo pro účely karikatury nebo parodie.[117] Jako ostatní zákonné výjimky však musí její užití splňovat podmínky obecného tříkrokového testu. Dále je nutné uvést jméno autora díla, pokud není dílo anonymní, případně jméno osoby, která ho zveřejnila, název díla a jeho pramen.

Prchal uvádí, že výjimky z práva autorského upravují užití pouze ve vztahu k rozmnožování díla, rozšiřování díla a sdělování díla veřejnosti. Samotné zpracování daného díla se bude, dle Prchala, posuzovat tříkrokovým testem.[118]

[114] ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 52
[115] TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007, s. 405.
[116] Zákon č. 102/2017 Sb.
[117] Viz § 38g AutZ.
[118] PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Vydání první. Praha: Leges, 2016, s. 197.

8.6 Ostatní zákonné licence

V poslední subkapitole jmenuji zbylé zákonné licence, které však nepovažuji za důležité s ohledem na zpravodajskou praxi, proto se jim blíže nevěnuji.

- Propagace výstavy uměleckých děl a jejich prodeje (ustanovení § 32 AutZ)

Na základě této zákonné licence je možné užít díla v nezbytném rozsahu pro propagaci výstavy nebo prodeje takových uměleckých děl.

- Užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního (ustanovení § 35 AutZ)

Tato zákonná licence dovoluje užít dílo při občanských či náboženských obřadech nebo při úředních akcích pořádaných orgány veřejné správy, při školních představeních, v nichž účinkují jen žáci, studenti nebo učitelé dané školy nebo vzdělávacího zařízení za předpokladu, že nepůjde o přímý nebo nepřímý hospodářský prospěch. Stejně tak může škola užít dílo vytvořené svým žákem či studentem za účelem výuky nebo k jiné vlastní vnitřní potřebě.

- Omezení práva autorského k dílu souhornému (ustanovení § 36 AutZ)

Oprávněný uživatel může užít dílo souborné, které je databází, pokud ho užije za účelem přístupu k jeho obsahu a pro běžné využívání jeho obsahu.

- Knihovní licence (ustanovení § 37 AutZ)

Tato licence umožňuje knihovnám, archivům, muzeím, galeriím, školám, vysokým školám a jiným nevýdělečným školským a vzdělávacím zařízením zhotovit rozmnoženinu díla pro své archivní a konzervační potřeby, zhotovit a půjčovat rozmnoženinu díla, jehož rozmnožena byla poškozena nebo ztracena, zhotovit a půjčovat tiskovou rozmnoženinu malé části díla, která byla poškozena nebo ztracena, zpřístupnit dílo včetně zhotovení jeho rozmnoženiny nezbytné pro takové zpřístupnění veřejnosti výhradně pro účely výzkumu nebo soukromého studia, půjčit originály nebo rozmnoženiny obhájených bakalářských, diplomových a dalších prací pro účely výzkumu nebo soukromého studia.

- Licence pro určitá užití osiřelého díla (ustanovení § 37a AutZ)

Zákonná licence pro určitá užití osiřelého díla umožňuje osobám uvedeným v knihovní licenci rozmnožovat pro účely digitalizace, indexace, katalogizace, uchovávání nebo obnovy osiřelé dílo v podobě knihy, časopisu, novin nebo jiné písemnosti nebo osiřelé dílo kinematografické či audiovizuální. Umožňuje také provozovatelům vysílání ze zákona rozmnožovat pro stejné účely. Tyto osoby musí takto konat ve veřejném zájmu.

- Licence pro osoby se zdravotním postižením (ustanovení § 38 AutZ)

Prostřednictvím této zákonné licence je umožněno zhotovit rozmnoženinu díla pro potřeby osob se zdravotním postižením v rozsahu odpovídajícím jejich zdravotnímu postižení. Zhotovená rozmnoženina může být dále rozšiřována a sdělována. Předpokladem je, že se tak neděje za účelem dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Stejně tak platí i pro osoby se zrakovým nebo sluchovým postižením. Pro ty je možné opatřit rozmnoženinu zvukově obrazového záznamu audiovizuálního díla slovním vyjádřením obrazové složky nebo doplněním obrazových či textových prostředků nezbytných k zpřístupnění díla těmto osobám a dále jí rozmnožovat, rozšiřovat a sdělovat. I zde platí podmínka nekomerčního užívání.

- Licence pro dočasné rozmnoženiny (ustanovení § 38a AutZ)

Tato zákonná licence dovoluje užít dílo pro zhotovení dočasné rozmnoženiny, která je podružná nebo pomíjivá a je nezbytnou součástí technologického procesu. Typickým příkladem je zde ukládání do vyrovnávací paměti při prohlížení internetu.

- Licence pro fotografickou podobiznu (ustanovení § 38b AutZ)

Tato licence dovoluje vytvořit rozmnoženinu díla fotografického osobě, která je na takové fotografii vyobrazena a takovou fotografii si úplatně objednala.

- Licence k dílům užitého umění a dílům architektonickým (ustanovení § 38d AutZ)

Na základě této licence je možné pronajmout, půjčit nebo vystavit originál nebo rozmnoženinu díla užitého umění nebo díla architektonického vyjádřeného stavbou. Lze tedy například takto pronajmout nemovitost. Dále je prostřednictvím této licence možné užít dílo architektonické vyjádřené stavbou, výkresem nebo plánem pro účely udržovacích prací nebo změny dokončené stavby v nezbytně nutné míře.

- Licence pro sociální zařízení (ustanovení § 38e AutZ)

Tato licence ustanovuje, že nezisková zařízení, jakými jsou například nemocnice, věznice a další, mohou pořídit záznam vysílaných děl a tato díla provozovat osobám umístěným v takových zařízeních.

- Licence pro společné domovní antény (ustanovení § 38f AutZ)

Licence pro společné domovní antény umožňuje příjem současného, úplného a nezměněného televizního nebo rozhlasového vysílání na přijímačích téže budovy, případně budov k sobě patřících pomocí společných domovních antén za předpokladu, že takový příjem není využíván komerčně.

- Užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením (ustanovení § 39 AutZ)

Tato zákonná licence umožňuje vlastníkovi nebo osobě, která si od vlastníka vypůjčí originál nebo rozmnoženinu díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii, vystavit takové dílo nebo ho k vystavení bezplatně poskytnout.

9. Aplikace teoretických poznatků ve zpravodajské praxi

Mou bakalářskou práci jsem rozdělil na dvě části. První část byla teoretická, kde jsem probíral autorské právo v ČR nejdříve v nutné obecnější rovině a následně jsem se více a více zaměřoval na téma mé bakalářské práce, kterým jsou mimosmluvní instituty užití autorského díla. Poznatky z teoretické části mé bakalářské práce využiji v druhé části, která je praktická.

9.1 Úvod do praktické části

Od začátku svoji bakalářskou práci exponuji na zpravodajství, a proto vzhledem k tomu jsem se rozhodl v praktické části věnovat jedné ze zákonných licencí z tohoto oboru. Jedná se o licenci úřední a zpravodajskou, kterou upravuje § 34 AutZ.

Dle mého názoru se jedná o nejvýznamnější licenci v tomto oboru. To potvrzuje například i enormní vzestup sociálních sítí, jejichž užívání je širokou veřejností stále více a více populární. To má vliv právě i na zpravodajství. Jednotlivé redakce jistě užívají díla prostřednictvím této zákonné licence již léta, avšak frekventovanost užívání díla na základě této licence se, dle mého názoru, bude díky tomuto trendu stále zvyšovat.

V dnešní době, zejména díky vyspělosti internetu a vysvětlenému rozvoji sociálních sítí, je možné sdílet libovolnou informaci, fotografii, či například video mezi veřejnost téměř ihned, ne-li přímo živě. Díky tomu může mít například člověk na druhé straně zeměkoule prakticky v reálném čase přístup ke zmíněným dílům, na něž se zcela jistě vztahují určitá autorská práva. Tento velmi rychlý přenos informací na jednu stranu vede bez pochyby ke zkvalitnění zpravodajských služeb, avšak na druhou stranu se tím můžeme dostat do konfliktu se zmíněnou ochranou autorských práv v případě, že určitá osoba užije nějaké ze zmíněných děl pro svůj vlastní prospěch – tedy například redaktor užije takovou fotografii ve svém vlastním dílu.

Právě ze zmíněných důvodů si myslím, že je velmi zajímavé se v praktické části mé bakalářské práce zabývat užitím díla na základě zpravodajské licence.

9.2 Bližší představení šetření

V praktické části mé bakalářské práce si stanovím modelovou situaci související s užitím díla na základě zpravodajské licence, která v dnešní době velmi pravděpodobně nastane. Tuto situaci nejprve řeším sám s pomocí mnou již nabraných znalostí a také zákoníku.

Následně se zeptám několika renomovaných novinářů z předních českých médií, zda se s touto situací již setkali, případně jak jí řešili u nich v redakci. Tím chci docílit porovnání praxe s mým právním výkladem. Vytvořený reprezentativní vzorek bude složen ze široce uznávaných zástupců různých druhů českých hromadných sdělovacích prostředků, s jejichž prací se pravděpodobně každý denně setkává. Dávám tedy přednost kvalitě získaných informací, před jejich kvantitou, jelikož se domnívám, že je to v tomto případě vhodnější, protože v případě masivněji početného výběru dotazovaných novinářů by se do vzorku mohl zahrnout také například amatérský novinář. Ten by pak svými názory snížil kvalitu získaných informací a to zde není žádoucí.

V závěru budu analyzovat získané informace, porovnávat je s právním řádem ČR a vyhodnocovat stanovené hypotézy.

9.3 Modelová situace a stanovení hypotéz

Modelová situace: Redaktor najde na sociální síti krátké video, na němž je vyobrazen důkaz případu, o kterém aktuálně tvoří svou vlastní reportáž. Může toto video vložit do zmíněné vlastní reportáže, aniž by vlastnil licenci od autora videa opravňující užití takového díla?

Pro obecné vyhodnocení aktuální situace si stavím několik hypotéz:

- Hypotéza č. 1: Dílo lze prostřednictvím zpravodajské licence užít jako ilustrační dílo k jakékoliv reportáži.
- Hypotéza č. 2: Redakce v praxi raději před užitím uzavírají licenční smlouvy.
- Hypotéza č. 3: Veřejnoprávní média mnohem citlivěji dbají na ochranu autorských práv než média soukromá.
- Hypotéza č. 4: Redaktoři vidí nedostatky v právní úpravě ochrany autorských práv.

9.4 Právní výklad modelové situace

Začátek této subkapitoly věnuji podrobnějšímu rozboru smyšlené modelové situace. Objevuje se v ní několik proměnných, které se mohou v praxi měnit případ od případu. Proto považuji za důležité je nejprve objasnit.

Nejpodstatnějším prvkem této situace, který budu řešit, je jakékoliv užití díla za účelem zpravodajství osobou odlišnou od autora díla. Mezi proměnné, které nejsou závislé na právním řešení této situace, bych zařadil zmíněnou osobu odlišnou od autora díla. Tou může být například redaktor, editor nebo i kdokoliv další z redakce. Stejně tak není důležité, o jaké dílo se bude jednat, zda to bude video nebo například fotografie. Právní řešení není ani závislé na tom, jakým způsobem osoba takové dílo získala. Může ho například najít na sociální síti, obdržet od autora nebo od další osoby do své e-mailové schránky a podobně. Takových proměnných se dá v obdobných situacích vymyslet nepřeberné množství.

Nyní se přesunu k aplikaci mého právního výkladu § 34 AutZ, jež se zabývá zákonnou zpravodajskou licencí, a budu hledat správné řešení mnou smyšlené situace.

Podstatou zpravodajské licence je právě zpravodajství. Pojem zpravodajství není nikterak blíže právně vymezen, avšak pod zpravodajstvím obecně chápeme činnost, při které dochází ke shromažďování informací o jisté aktuální události, jejich rozboru a následnému vytvoření finálního výstupu, například zprávy, reportáže, atd., který má v dobré víře informovat veřejnost. Výchozím důležitým faktem tedy je, že se musí jednat o užití díla striktně za účelem zpravodajství o libovolné aktuální události. Po další interpretaci tohoto tvrzení mohu tedy konstatovat, že užití díla na základě zpravodajské licence musí přímo souviset s redaktorovým motivem v dobré víře informovat veřejnost o dané aktuální události. Toto dílo tedy musí souviset tematicky i časově s událostí, o níž informuje. To redaktor v našem případě tedy splňuje, protože video, které hodlá vložit do své reportáže, zobrazuje důkaz potvrzující tvrzení v jeho reportáži.

Druhou podmínkou zmíněnou v § 34 AutZ je, že dílo smí být zpravodajsky užito jen v rozsahu odpovídajícím informačnímu účelu. To lze vyložit jako určité omezení užití daného díla ve prospěch ochrany autorských práv autora díla, jež jsou už pouhým užitím díla dotčeny. Je to tedy obecně řečeno opatření, které má tlumící efekt, aby nedocházelo k nadměrnému zneužívání děl na základě zpravodajské licence. I toto tvrzení redaktor

v mém případě splňuje. O rozsah odpovídající informačnímu účelu už by se nyní nejednalo, kdyby redaktor užitím videa ve své reportáži kromě podložení svého tvrzení například podněcoval veřejnost k určité akci.

Pokud dílo, jež se chystá redaktor užít, splňuje všechny výše zmíněné podmínky, neznamená to ještě, že redaktor může takové dílo užít prostřednictvím zpravodajské licence. Je totiž dále nutné, aby prošlo také obecnými podmínkami tříkrokového testu, jemuž jsem se věnoval v kapitole 6.3.1 Tříkrokový test.

Dále také musí redaktor v případě užití uvést jméno autora díla, případně název a zdroj užitého díla, pokud je v dané situaci možné to zjistit. Je jistě nutné vždy dbát na jednání v souladu s dobrými mravy vůči autorovi díla. Redaktor tedy užitím jeho díla nesmí například poškozovat autorovo jméno nebo úmyslně shazovat autorovu tvorbu.

Jediné, co zbývá dodat, je, že v případě užití videa prostřednictvím zpravodajské licence, nezáleží na tom, zda bylo video již předtím zveřejněné jeho autorem či nikoliv. S tím se redaktor může setkat například v případě, kdy mu video poskytne jeho autor prostřednictvím e-mailové schránky, či jiného úložiště.

V případě splnění všech výše jmenovaných podmínek je možné užít dílo prostřednictvím bezplatné zpravodajské licence osobou odlišnou od jeho autora. Odpověď na mnou stanovenou situaci je tedy: ano, redaktor může v tomto případě vložit zmiňované video do své reportáže, aniž by musel vlastnit licenci od autora opravňující užití takového díla.

V případě, kdy by nebyla splněna byť jen jedna z výše jmenovaných podmínek už by se redaktor musel uchýlit k oslovení autora díla a ke sjednání licenční smlouvy s ním. Užívání cizích děl je v tomto ohledu vždy velmi sporná skutečnost. Vždy je potřeba si daný případ takto rozebrat, protože i malá nuance může změnit verdikt o možnosti užít dílo prostřednictvím zpravodajské licence. Často se také může stát, že i přes splnění všech podmínek může nastat situace, která vykazuje znaky skutkové podstaty nekalé soutěže, například když pravidelně takovým způsobem redaktor užívá díla stejného autora. Ale to už není téma této bakalářské práce.

Vzhledem k tomu, že by žurnalista měl ctít etický a morální kodex své práce a vzhledem také k výše uvedenému bych já osobně doporučoval spíše vždy oslovovat autory

a sjednat si s nimi oprávnění k užití jejich děl. Ovšem z vlastní praxe vím, že ne vždy je to možné. Právě v těchto případech se hodí, že existuje zpravodajská licence.

9.5 Praxe versus právní výklad

Řešení situací v praxi se často může v různých oblastech lišit od řešení právních. Proto jsem oslovil několik renomovaných českých novinářů z televizí, tištěných a internetových médií, s jejichž prací se pravděpodobně každý denně setkává a zeptal se na jejich názory prostřednictvím individuálních rozhovorů na téma mé modelové situace. Pro ještě zajímavější porovnání jsem se ptal jak novinářů veřejnoprávních médií, tak soukromých médií. Pozoruji tedy také, zda se přístup k mnou smyšlené situaci nějakým způsobem liší u médií zřizovaných státem od médií soukromých. Pro zajištění objektivity názorů oslovených zástupců médií jsem se je rozhodl držet v anonymitě.

9.5.1 Redaktor č. 1

Jedná se o zástupce veřejnoprávního média, muže středního věku. Tento redaktor neprošel během své kariéry příliš redakcemi, avšak o to významnější tato média byla. Vyzkoušel si všechny druhy médií. V aktuální redakci pracuje již velmi dlouho.

Redaktor řekl, že situace jako je má modelová se stává hodně často: *„Použití a nepoužití se řídí ve sledovaných velkých společnostech mnoha faktory. Pokud jde o video z oblasti, na kterou má v ČR výhradní vysílací práva jiná společnost, nelze z etického hlediska použít toto video ani s odkazem na zdroj, i když z právního hlediska je možno využít se zdrojováním například YouTube.“* Dodává, že média se vzájemně hlídají a díky tomu se předejde případným sporům. Veřejné zdroje podle něho připadají v úvahu pouze v případě, kdy daná akce nemá pevného držitele vysílacích práv. Sám ale tvrdí, že nejsprávnější je cesta, kdy má dodavatel záběrů smlouvu s daným médiem, ve které je také uvedeno, že médium dostává patřičná práva k užití záběrů.

„Můj osobní přístup k této problematice je v duchu hesla, že krást se nemá. Editoři zpravodajství ale někdy záběry chtějí za každou cenu, tak sáhnou třeba i po záběrech z kanálů YouTube bez souhlasu autora. Já když něco použiji ze sociálních sítí, snažím se dohodnout s vlastníkem,“ dále řekl redaktor. Zmínil také, že když mu video pošle sám jeho autor, bere to za udělení oprávnění k užití.

9.5.2 Redaktor č. 2

Jedná se o zástupce soukromého média, muže mladého věku. Tento redaktor má za sebou prozatím poměrně krátkou, avšak už nyní velmi úspěšnou kariéru.

Redaktor odpověděl v podobném duchu jako ten předchozí. Mnou zvolená modelová situace se prý v praxi stává. Je podle něho potřeba brát v potaz, zda nejde o dílo, na které primárně vlastní licence jiné subjekty. V takovém případě říká, že žádné užití není možné. *„Pokud by ale šlo o dílo, které nahrála fyzická osoba a nešlo by o dílo, které souvisí s produktem jiného média, užil bych dílo s uvedením zdroje, autora bych předem nekontaktoval,“* řekl redaktor. Jeho rozhodnutí ohledně užití nebo neužití daného díla by nezměnil fakt, kdy by mu video sám jeho autor poslal, ale zároveň podotkl, že záleží na konkrétním případu.

9.5.3 Redaktor č. 3

Jedná se o zástupce soukromého média, muže středního věku. Tento redaktor má za sebou poměrně bohatou kariéru, prošel již několika médii různých druhů a má za sebou nejednu vydanou knihu.

Redaktor sdělil, že vzhledem k aktuálně velké poptávce zejména po video obsahu v žurnalistice se situace, jako je má modelová, stává běžně. *„Nejdříve se snažím zjistit, jak je to s vysílacími právy. Pokud hrozí, že by za užití takového videa byla redakce popotahována, o užití rozhoduje šéf redakce – tak říkajíc si „kryji záda“. Co se týče děl ze sociálních sítí, je třeba si hlídat, aby šlo o autentická vlastní díla jejich autorů, nikoliv o díla pod licencí nějakých podnikajících subjektů,“* řekl redaktor k mé situaci. Dodal, že k okamžitému užití by ho nepřimělo ani, kdyby mu video poslal sám jeho autor.

9.5.4 Redaktor č. 4

Jedná se o zástupce veřejnoprávního média, muže mladého věku. Tento redaktor si také během své kariéry neprošel velkým počtem redakcí, avšak v té aktuální pracuje již dlouho.

Redaktor řekl, stejně jako ostatní, že situace podobné té mé modelové se běžně dějí. V případě jeho média lze podle něho obecně říci, že takto užívají pouze videa z YouTube,

a to pouze v případě, kdy je jasné, že mohou vzhledem k již dříve zmiňovaným vysílacím právům. *„U dalších materiálů je to jiné. Řeší to sólo oddělení, které má své vedení a pokud nemáme souhlas a jistotu, že materiál můžeme užít, tak to neuděláme. Když se využívají PR materiály, uvádíme zdroj podle toho, jak to dodavatel takových fotografií požaduje. Takový materiál se v našem servisu objevuje ale jen po krátkou dobu,“* řekl redaktor. Dodal, že se v případě jeho redakce určitě nestane, že by dílo bez oprávnění užili a čekali, jak to dopadne.

„Dnes se novinařina odehrává skrze sociální sítě, čerpá se z nich dost informací. Obecně lze předpokládat, že když dám nějaké své dílo na sociální síť, tak musím počítat s tím, že se pak objeví někde v tisku. Myslím si, že jde ale hlavně o bulvární věci a ty my tolik neřešíme,“ vyjádřil redaktor.

9.6 Analýza získaných informací

V této subkapitole se pokusím shrnout získané výpovědi jednotlivých českých renomovaných novinářů, případně z nich vytknout určité zajímavosti a vyvodit obecnější závěry.

Již na první pohled je zřejmé, že mnou smyšlená modelová situace byla zvolená pro tento případ správně, jelikož se všichni dotazovaní zástupci jednotlivých médií shodují, že takové situace se v praxi běžně či přímo často stávají.

U oslovených redaktorů různých redakcí celkově docházelo zejména k zmiňování etiky při užívání děl cizích autorů. To mě potěšilo, jelikož sám jsem se ve své praxi stal již několikrát „obětí“ situace, při níž došlo k užití mého díla bez uvedení mého jména, či například dokonce nějakým způsobem k úpravě mého díla, například oříznutím vodoznaku z fotografie. Všichni se také shodovali na faktu, že je bezpodmínečně nutné ctít výhradní vysílací práva. V tomhle případě mě poměrně překvapilo, že by z etických důvodů neužili ani související díla z videoportálu YouTube.

Z výpovědí tedy lze vyvodit, že mnohem méně riskují při užívání děl bez souhlasu jejich autorů veřejnoprávní média, resp. neriskují téměř vůbec a vždy si zajišťují smluvní oprávnění od autorů před samotným užitím díla. Redaktoři soukromých médií zákonné zpravodajské licence očividně pravidelně užívají, avšak vždy s opatrností a řádně dle AutZ.

V rozhovorech padla i zmínka o tom, že v dnešní době je pojem novinář velice široký pojem, jelikož existují v menších či větších redakcích i jedinci, kteří se nebojí metod na

hraně a mnohdy i za hranou zákona. Z toho je patrné, že ti, kteří ctí novinářskou etiku, zaběhlá pravidla a zákon, jsou ve skutečnosti v nevýhodě. Toto je ale problém jak slušného vychování, tak i nedostatečné právní úpravy. Celkově na mě ale působilo, že dotazovaní redaktoři se potýkají s problémy týkající se autorských práv, ale přímo nevěděli, jak zjednat nápravu. Opakovaly se názory ohledně zjednodušení řízení při reakcích na porušení autorských práv a v jednom případě bylo dokonce také řečeno, že důsledkem důsledné reformy AutZ by mohl nastat také nežádoucí efekt – cenzura. Proto je autorské právo nesmírně zapeklitá oblast a veškeré změny AutZ by měly být zvažovány ze všech stran.

V případě zneužívání autorských děl zveřejněných za zpravodajskými účely souhlasím s redaktory, jelikož se i mně stává, že dílo publikované v internetovém zpravodajství se následně jinými osobami zneužívá i ke komerčním účelům, které nemají se zpravodajskou, ani žádnou jinou zákonnou výjimkou co dočinění.

9.7 Vyhodnocení hypotéz

- Hypotéza č. 1: Dílo lze prostřednictvím zpravodajské licence užít jako ilustrační dílo k jakékoliv reportáži.

Ze zmíněného v mém právním výkladu modelové situace lze vyvodit, že nelze užít dílo prostřednictvím bezplatné zpravodajské licence jako ilustrační dílo ke svému článku nebo reportáži. Takové užití totiž nenaplňuje znaky tematické a časové souvislosti s událostí, o níž informuje.

Hypotéza není potvrzena.

- Hypotéza č. 2: Redakce v praxi před užitím uzavírají licenční smlouvy.

Z výpovědí nabytých v rozhovorech s renomovanými českými novináři lze vyvodit, že v případě veřejnoprávních médií by tato hypotéza mohla platit. V případě soukromých médií si jejich redaktoři více troufají užít dílo bez souhlasu jeho autora, avšak s uvedením zdroje. V hypotéze není stanoveno rozlišení veřejnoprávních a soukromých médií, ale je uvedeno „redakce“ obecně. Z toho důvodu je vyhodnocení hypotézy následující.

Hypotéza není potvrzena.

- Hypotéza č. 3: Veřejnoprávní média mnohem citlivěji dbají na ochranu autorských práv než média soukromá.

Vyhodnocení této hypotézy je dle výpovědí renomovaných českých novinářů zcela jasné. Právní oddělení veřejnoprávních médií jsou v tomto ohledu mnohem více činná než právní oddělení soukromých médií.

Hypotéza je potvrzena.

- Hypotéza č. 4: Redaktoři vidí nedostatky v právní úpravě ochrany autorských práv.

V průběhu rozhovorů s renomovanými českými novináři bylo možné až na jednu výjimku opakovaně slyšet, že redaktoři nejsou spokojeni s aktuální právní úpravou ochrany autorských práv. Současně ale nikdo jasně nesdělil, jakým směrem by se legislativa měla v tomto ohledu vydat.

Hypotéza je potvrzena.

Závěr

Prostřednictvím této bakalářské práce jsem představil mimosmluvní instituty užití autorského díla se zaměřením na zpravodajství. Autorské právo se v souladu s vývojem technologií neustále dynamicky vyvíjí, ba dokonce tempo vývoje stále zrychluje. Z toho důvodu je potřeba na vývoj pohotově reagovat. V dnešní době je to také čím dál více diskutabilní věc velmi citlivá na jakékoliv změny. Proto je potřeba mít dobře promyšlené dopady veškerých novelizací ze všech stran předtím než vejdou v účinnost. Hledat nápravu AutZ ale není předmětem této práce a z důvodu zmíněných složitostí to ani není z mého hlediska záviděníhodná situace.

Autorské právo v ČR je zakotveno v LZPS, následně je podrobně upraveno v AutZ. V některých ohledech, zejména v oblasti licenčních smluv, pomáhá také ObčZ. Právní úprava v ČR vychází z mezinárodních smluv, ke kterým se ČR zavázala a také ze směrnic EU, jež mají za úkol harmonizovat právní předpisy všech členských států.

Úvodní část práce byla věnována charakteristice a popisu autorského práva, kde byly uvedeny základní souvislosti a prameny. Následovala specifikace stěžejních pojmů, které se v souvislosti s autorských právem objevují, např. autor nebo autorské dílo. Autorem díla může být pouze fyzická osoba, která dílo s přispěním svých tvůrčích a duševních schopností vytvořila. Autorské dílo je výsledkem zmíněné činnosti autora.

Pokročilejší fáze práce náležela důležitému rozboru obsahu autorského práva, ve kterém byl obsah rozdělen na osobnostní a majetková práva. Osobnostní práva náleží pouze autorovi, ten může na jejich základě svobodně rozhodovat o svém díle a má právo na jeho nedotknutelnost. Majetková práva řeší užití díla a jsou základem pro umožnění užití díla osobou odlišnou od autora. Následovalo seznámení s jednotlivými způsoby užití díla, z nichž nejpodstatnější je právo na rozmnožování díla.

V další fázi práce bylo přiblíženo užití díla osobou odlišnou od autora. To může být uskutečněno na základě smluvního udělení oprávnění. Existují však také zákonné výjimky, kdy lze užít dílo bez nutnosti smluvního oprávnění prostřednictvím mimosmluvních institutů užití autorského díla.

Většina práce byla věnována právě mimosmluvním institutům užití autorského díla, při kterých není potřeba k užití díla souhlasu jeho autora. Zde se pojednávalo o volném

díle, volných užitích a zákonných licencích. U volného díla již uplynula doba trvání majetkových práv, proto se dle AutZ ani nejedná o mimosmluvní užití díla. V případech volných užití a zákonných licencí jde o splnění obecných podmínek tříkrokového testu a následných podmínek daného institutu. Volná užití jsou taková užití, která jsou jen pro osobní potřebu a negenerují žádný hospodářský nebo obchodní prospěch. Zákonné licence jsou ustanoveny za účelem prospěchu obecných zájmů společnosti, např. informovanosti nebo vzdělanosti. Pozornost byla věnována zákonným licencím souvisejícím se zpravodajstvím.

V praktické části bakalářské práce byla nejdříve právně řešena modelová situace z aktuální zpravodajské praxe a následně byla konzultována formou individuálních rozhovorů s renomovanými českými novináři. V jejím závěru byly vyvozeny z rozhovorů obecné úsudky týkající se jak dané modelové situace, tak mimosmluvních užití děl obecně. Bylo provedeno vyhodnocení stanovených hypotéz.

Během mého bádání jsem tedy došel k závěru, že užít dílo bez souhlasu autora je možné a to za splnění podmínek stanovených k jednotlivým institutům. Jedním z institutů mimosmluvního užití je také zpravodajství. Nerozlišují se žádná omezení ve smyslu různým způsobem vyjádřených děl. Nerozhoduje ani, zda je dílo zveřejněné na celosvětové síti Internet či jinde. Během rozhovorů s renomovanými novináři jsem vydedukoval, že jsou dostatečně informováni o případech mimosmluvních užití autorských děl.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, v jakých případech je možné užít autorské dílo bez souhlasu jeho autora se zaměřením na zpravodajství. Z výše uvedeného se domnívám, že cíl mé práce byl splněn. Bylo by nad rámec práce dalšího zkoumání, aby bylo dosaženo podrobnějších výsledků bádání, protože autorské právo, jak jsem již sdělil, je velmi komplexní oblast práva s přesahem do dalších oblastí, které by svým objemem vystačily na další bakalářskou práci. Uvědomuji si, že mé téma není rozebráno do detailních podrobností, ale to není v rámci rozsahu bakalářské práce ani možné.

Tato práce může být jakýmsi základním manuálem k ruce novinářům, aby se obeznámili o autorském právu a o případech, ve kterých je možné užít dílo bez souhlasu jeho autora. Budu rád, když bude poučením nejen pro samotné novináře, ale také pro další tvůrce autorských děl a objasní i usnadní jejich práci ve vztahu k autorskému právu.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura

Knižní publikace

- BOHÁČEK, Martin a JAKL, Ladislav. *Právo duševního vlastnictví*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2002. 324 s.
- ČERMÁKOVÁ-VLČKOVÁ, Adéla a SMEJKAL, Vladimír. *Autorská díla v hromadných sdělovacích prostředcích*. Praha: Linde, 2009. 146 s. ISBN 978-80-7201-744-7.
- HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013-2015. 6 sv. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-529-9.
- CHALOUPKOVÁ, Helena a HOLÝ, Petr. *Autorský zákon: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012. xii, 477 s. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-432-2.
- PRCHAL, Petr. *Limity autorskoprávní ochrany*. Vydání první. Praha: Leges, 2016. 269 s. Teoretik. ISBN 978-80-7502-141-0.
- PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Praha: Linde Praha, 2013. 203 s. ISBN 978-80-7201-919-9.
- ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 463 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-549-4.
- ŠALOMOUN, Michal. *Ochrana názvů, postav a příběhů uměleckých děl*. Praha: C.H. Beck, 2003. xv, 156 s. C.H. Beck pro praxi. ISBN 80-7179-793-6.
- ŠEBELOVÁ, Marie. *Autorské právo: zákon, komentáře, vzory a judikatura*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2006. 196 s. Právo pro denní praxi. ISBN 80-251-1090-7.
- TELEC, Ivo a TŮMA, Pavel. *Autorský zákon: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2007. xviii, 971 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7179-608-4.

Odborné publikace

- DOBEŠ, Petr. *Rozmnožování autorských děl pro soukromou potřebu I.* Praha: Právní rádce, 2007, č. 4. ISSN 1210-4817.

Internetové publikace

- KAČÍREK, Michal. Autorství. *Autorske-Pravo.info* [online]. 6. 7. 2018 [vid. 12. 10. 2018]. Dostupné z: http://autorske-pravo.info/autorstvi/
- KAČÍREK, Michal. Pojem autorského práva. *Autorske-Pravo.info* [online]. 6. 7. 2018 [vid. 04. 12. 2018]. Dostupné z: http://autorske-pravo.info/pojem-autorskeho-prava/
- KLAUS ml., Václav. Komentář: Autorská práva – Václav Klaus ml.. *Novinky.cz* [online]. 6. 7. 2015 [vid. 12. 11. 2018]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/komentare/374203-komentar-autorska-prava-vaclav-klaus-ml.html
- MARTINKA, Marek. Licenční smlouva. *EPRAVO.CZ* [online]. 20. 8. 2014 [vid. 22. 11. 2018]. ISSN 1213-189X. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouva-95097.html

Prameny práva

Mezinárodní

- Bernská úmluva z roku 1886 o ochraně literárních a uměleckých děl (vyhláška č. 133/1980 Sb., ve znění vyhlášky č. 19/1985 Sb.)
- Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví (vyhláška č. 69/1975 Sb.)

Unijní

- Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících

Vnitrostátní

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 89/2012 Sb., zákon občanský zákoník
- Zákon č. 121/2000 Sb., zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)